

UNIVERSUL LITERAR

ST. DIMITRESCU : CHIP DE ORIENTALA

An. XLIII Nr. 38

18 Septembrie 1927

Lei 5

Câmpie de cânepă

Câmpie de cânepă !...
pe-un cal lânăr, în sălbătice goane
aş vrea să te bat, să te străbat pe mii de pogoane
să fac apoi popasuri lungi, lungi
să mă imbeţi, să mă opreşti, să m'oteleşti, să mă alungi

fulger
subt bolta fierbinte,
mereu înainte.

cu gândire flămândă
de-abis, de izbândă, —
Câmpie de cânepă,
imensă, răscolitoare câmpie de cânepă !..

A. COTRUŞ

DRUM IN BRUMAREL

BCU Cluj / Central University Library Cluj

fratelui MARCEL ROMANESCU

Tot acelaş drum pe care a trecut Răpciune-antărf
imbrâncit de zarea noastră să se ducă'n alte părţi,
mi-a trecut prin faţa porţii, abătut, de dimineaţă,
a trecut spre târg cu boii şi cu carul de fâneaţă.

...Şi cum trist pleca drumeagul, am plecat şi eu cu el
şi-am lăsat conacul urmă, să m'afund în Brumărel.
...Drumul s'a oprit o clipă la troiţă să se chină
c'un alt drum făcându-şi cruce, după datine creştine...

Şi am tresărit.. Troiţa s'aplecăse pe o rână,
parcă vrând să se sprijoare de o saleie bătrână.
După ploaia de aznoapte, chiar şi sfinţii puşi pe scânduri
mi-au părut mai gârbovi astăzi, mai bătrâni şi
mai pe gânduri.

...Şi cum drumul şi cu carul au pornit din nou la drum,
tot în Brumărel, la vale, mă lăsa să mă îndrum...
Am trecut—tus-trei pe lângă vara arsă'n lan şi'n jarişti,
şi-am oftat tus-trei cu roata când suiam la deal, prin rarişti

...Şi când Jiu-a fost să-l trecem, Toamna cobora pe plută
că secase cerul'n apa cu zăvoi şi lunci, umplută...
Apoi, îmi păru că'n focul ăgănesc aprins la şatră,
recunosc în vreascul putred ce gemea acum pe vatră

ramul ce-mi râdea în vară şi-mi cânta din cuiub
de granguri..
...Şi eu cât mergeam, din arbori mă pândeau nu crângi, ci
streanguri.

„Hanul Doftorului“ — astăzi — nu ne-a mai întins în dar
mierla ce cânta din struna unei dible de rudar,
şi căruşa, drumul, omul, trecând muşi pe lângă el,
l-au uitat rămas pe drumuri şi cerşind în Brumărel..

...Ci mergând în toamnă, vara se strângea în suflet chită,
şi de-atâta toamnă, gândul se'ndoa ca o răchită,
şi simţeam cum doare : câmpul sau paragina poenii,
toate care altădată le legasem rubedenii, —

vechi prieteni : puful, hanul, cuşma măgurei, alunii,
sau potecile bătute în tovărăşia lunii...
...Dar ajuns la o fântână m'am oprit din mers, cuminte,
că dospia prea mult durerea, dacă m'aşi fi dus'nainte, —

şi cum ciutura pleznită, lacrima printr'o spărtură,
m'a răzbit asemuirea, şi-am căzut pe-o piatră sură,
şi lăsând să plece drumul şi cu carul — singuri ei —
la fântână-am plâns cu plopul şi cu ciutura, în trei —

RADU GYR

Amiezi de Dumineci

Dimanche, une tristesse, un émoi sans raison

G. Rodenbach

În copilărie, nesfârșitele amiezi duminicale, de vară, ne apăsau pe umeri, ca mantii de lumină tristă, singuri în balcoane largi, pavate cu ciment, în balcoane pătrate ce se deschideau cu flori uriașe spre cer — înșirați pe scaune de pae, priveam mirați bolțile transparente ale azurului. Era singurul răzleț când și copiilor le era îngăduit, dacă aveau dispoziții, să se înalțe sufletește spre regiunile celeste de zăpadă multiformă. În anterioarele zile, grija lecțiilor și, în rarile ceasuri de răgaz, a jocurilor, dădeau altă înfățișare temperamentului nostru. Acum numai ne regăseam: unii — pe noi înșine, iar alții deveniam, alții. Uitam de măruntele necazuri trecute, de monotonia unei copilării ce dospea sub soare: uitam mirosul proaspăt al cărților, al buretelui ud dela tablă, culoarea caetelor: sătui și obosiți, la ora aceasta, de alergături și de joacă, uitam sbornăiturile ciudoase ale smecilor, arșicele, mingea, cățelul — tovarăș de sburdălnicie și pisica blazată — căci ochii noștri porneau în albastre călătorii, mai sus decît vîrfurile pâlînilor lognitori, mai sus decît smeciile și decît paserile solemne.

În jurul nostru plana liniștea stărnitoare și coaptă: ea perele din copaci alăturați, se desprindea din cînd în cînd, domoală, și cădea peste lumina melancolică din sufletele noastre. Și atunci — un glas ni s'ar fi părut că ar răsună mai strident decît o pilă pe dinții unui ferestru: de aceea lăsam să vorbească numai pomii, coșai și văzduhurile.

Un pâlîn oftă ușor, cînd o adiere discretă îi trecea prin păr. Fructele coapte cădeau de pe crângi și frunzișul suspina vag după ele, plin de griji nelămurite. Albine invizibile sau zumzetul verei roiau în aer, „Apa morților” sălta cu oglinzi de ape pe covoare de iarbă. Rar de tot, o gaură se deschidea în țecere și un glas depărtat, gîtuț în cadre rotunde de liniște, filtra greoi și dur prin unde de aer. Toată pacea aceea de planetă nelocuită cădea în torrente, ca de pe sghiaburi de azur, din norii mai albi decît vîrfurile munților enormi și decît spuma cascadei. Gîndurile noastre vorbeau și cîntam cu toții să descifrăm cabalisticele forme vătuite ce ne dădeau, ca în zi de serbătoare, cele mai nimitoare și mai divine spectacole. Instalati în „stalurile” noastre, nu aplaudam ca să nu stricăm vraja ce ne purta formele norilor pe creșete...

Se deschideau, pe fond de veșnicie, amietoare văi albe; nori buclăți se îngrămădeau în jurul prăpastiilor. Coluși se aduceau domoale; brațe subțiri rămîneau stînghere în aer — altele, vîinjoase, amenințau necuprinsul. Șosele solare se urzeau printre ele, acoperite în curînd de sferice trupuri puhave. Și după scurte pauze revăzute, apăreau în înălțimi chipuri omenești uriașe. „Fața lui Dumnezeu!” spunea în șoapte abia lămurite unul din noi. Ne strîngeam mai aproape unul de altul și, înhiorați, priveam cum încetul cu încetul, se înfrîpau plete mărețe căzînd pe vă-

poroase umere, bărbă patriarhale, priviri blajine de moșnegi ale căror spîncene așteptau să fie ridicote, ca în basme, cu ajutorul cirjelor...

Cu brațele larg deschise, cu tojag în mina-i bătrână, lăsat pe spate ca pe molatece perne de tron, „Dumnezeu” aluneca spre văi de liniște și de lumină.

II

Dimanche: impression d'être en exil ce jour.

G. Rodenbach

La țară, în împărăția nesfârșitelor podgorii...

După o duminică, în care locuitorii minusculului țîng se agitau la cumpărături și nevoi, îmbrîncindu-se — congestionați și activi — pe nițele prăfuite, sonore de huruit de căruțe, de sunete de clopot și de fluierat de tren — venia ceasul meselor îmbelșugate, mult prelungite, al sfaturilor, al glumelor și al povestirilor, ce le încununau cu veselie și șgomot sătul. Deodată, un semnal parcă suna în ceruri, și toată larma și mișcarea încetau prîpîite. Toți, se culbăreau prin încăperi, din care muștele fuseseră date cu grijă afară, iar storurile trase peste ferestrele bete de lumină. Și uitînd — bieții oameni — ce trecătoare și efemeră li-era existența, se afluiau de bună voie în plină zi, în întumecimi de vise, în împărății de umbră, pe cînd în jurul lor viața vibra din porii pămîntului, lanurile se coceau sub soare, viile își pîrguiiau mîrgăritarele hoabelor: totul strălucea pe scoarța caldă a planetei, sub covoarele liniștii.

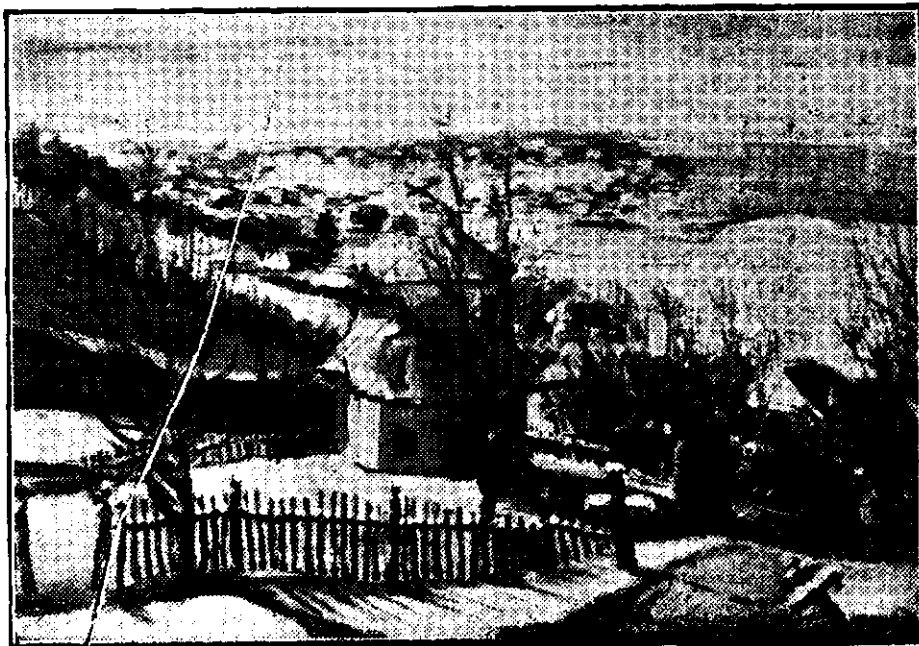
Tiptil, coboram treptele gangului. Mă strecuram apoi binîșor, pe porțițe șubre, de de lemn, spre vile albastre. Eram încă departe de clipa eternului somn, ca să-l pot îndrăgi și pe acesta — pregătitor, cu înfățișare de ciudate exerciții de „antrenament” și de repetiții fulebre. De aceea, cîntam să mă susțrag întotdeauna dela asemenea corvezi a-

morțitoare, mai ales cînd cărările, desigurile și oglinzile de ape schițau pentru sufletu-mi însetat de avînt — fragede ispite.

Totul dormea în jur sonuul de piatră al verelor calde. Departe, dealurile sure ale Siretului parcă erau pămînturi din epoci antideluviene. Nici un strigăt, nici un glas omenesc nu răsună. Clădirile își închisese ochii de stoluri verzi. Argații dormeau prin șuri, prin grajduri, pe lutul bucătărilor. Cu minile sub cap, cu gurile căscate, cu potop de muște biziindu-le figurile arse, ei dormeau adînc somnuri grele ca pămîntul de sub dinși. Toate animalele curței își uitase stăpîni: cîinii, pisicile, curcile, găinile... Într-o înfrățire pe care căldura le-o binecuvînta, dormeau încolăciți sau întinși, înghemuiți sau prostiți, pe guioae, pe pae umede, sub streșini bătrîne sau în cotete. Prin velinți în ruină, pîndarii adormise cu pușca la căpătii. De sigur că și „hoții”, așa de temuți pentru rodul podgorilor, visau isprăvi mărețe, sub maluri prăfoase de riu, cu pieptul gol și pâlării soioase trase pe ochi.

Rămăncam singur pe cîrări, ca Robinson în insule vrăjite. Drumurile se odihneau în tîhnă și-și întindeau alene mădularile chinuite. Nici fructele nu mai cădeau de pe crângi. La răspîntii, hanurile își trăsese și ele obloanele. Dealurile împădurite mă vegheau, cu vîrfuri legănătoare de copaci plîngători. Pe margini de șanț priveam uimit cum dorm florile. Unele tremurau ca în friguri și suspinau, altele își strînsese petalele ca niște pleoape și reclădeau, la adăpostul soarelui, ramuri de mirezme. Unele își culcase capul rumen pe umere

protectoare, altele — stînghere — își aplescase fruntea pe perne de iarbă și „plîngeau prin somn fără să știe”. „Văcile Domnului” înțepenise sub umbră de plante, șiruind girla ce curgea fără voință, în nestire. Prundișul rîului, încălzit ca pietrele unui cuptor, coceau vara așezată ca rumene pini, pe întinderi. Din cînd în cînd, orgele pădurei zunzetau cu un sunet domol ce părea o nuanță a tăcerii. Mingi de liniște planau pe vîrfuri de copaci, ca sfere minuscule de a-

PAUL VERONA: ȚARNA LA ȚERTĂ

„supra jocurilor de apă. Peste întregul glob aveai impresia că dormea, în acest ceas, pacea primelor clipe de creație ale planetelor. „Le silence éternel des espaces infinis” pătrunsese pe toate întinderile și stăpinea toate sufletele înfiorate...

Amiezi nesfârșite și obsedante... Amiezi de suave senzații și de infiripări ireale!. O cîripire a trecutului atîtor generații plîngea în auz; mă simțeam pe „tărîmul celalt”, în finuturi de exil sufletesc și de trist luate enigme.

Pe încetul, simțurile îmi așteptau magnetizate. Fosnetele cele mai umbrite murrau pe rînd... Apa își oprea murmurul.

Amiaza încerenise în văzduh... Pămîntul își încetase rotirea în spațiu și în jurul axei ruginite...

III

Le dimanche est toujours tel que dans notre enfance: Un jour vide, un jour triste, un jour pâle, un jour nu.

G. Rodenbach

Dumineci, în orașe de provincie...

În „centru” auzi risete clocotitoare și satisfăcute. Ulițele mărginașe sînt pline de catrințe și de țări. Braga curge groasă și murdară. „Bestia umană”, asudată și fericită, torturează scoarța mormintelor ei viitoare...

În restul țirgului, neactivitatea a coborît obloanele morții peste ziduri înflorite... „Oh, rien à faire sur la terre!” Neliuști mistuitoare, plîns et întim... Dorințe de muncă puternic creatoare, îndată paralizate de atmosfera somnoroasă a țirgului. Bulevarde prăfuite și bătrîne mă conduc spre cavoul meu populat cu volume colorate, cu file răvășite pe biuroși și cu nimicitoare nostalgii. În alăturatele cavouri ermetice închise, dorm vecinii somnul duminicașelor amiezi. Cu fruntea strînsă în palme, cetesc — cetesc gîndind la surîsu-i de liliac în floare. Rămîn apoi uitat, veacuri de clipe, în fața rafturilor de bibliotecă și foiletez, leneș, galbene cărți, cum ași foileta vieji părăginate. Mă simt singur în univers, rătăcind pe o potecă de vis și de întunecate peisajii. Mîngii cărțile bune și le rog să-mi ofere elixiruri pentru însinguratele dureri ce vibrează în mine...

Trec rar de tot trăsuri spre stații balneare de munte, Zurgălăii șimprăstie viață în speranțe care săgetează căldura. Cosașii firie sub fereastră și o boare încropită dă un stol la o parte să vadă dacă odaia e goală. Un flueraț acut de fren rămîne suspendat în aer. Cineva, dintr'o casă vecină, încearcă la pian, cu un deget, „Reproches d'amour”. Toată dezolarea de cimitir părăsita provinciei plîtește pe contururi de case și de suflete. Vezi parcă în jur garduri negre și putrede, cruci strimbe, candelă afumate. Și, obsedant, banal și sfîșietor de vrăjît, cîntecul urmează să picure în văzduh noțele-i ce vestesc îngroparea nădejdiilor, sleirea, iluziilor, anchilozarea voințelor...

Nucii fosnesc; trăsuri cu bagaje galbene; praf; uriașe stropitori; coteodăcit de găini; voci izolate, țigani căldărări; lipăituri de picioare goale prin țărîna; murmur de cișmea, hore dezolante pe pajști albastre; copaci de cărbune. Departe, fanfara din „grădină”

MARIUS BUNESCU: COPIL PE SCAUN

parcă ar cînta într'un salon, pentru toată lumea. (Sînt obligat s'o ascult). Perechi plimbîndu-se; profile armonioase, „Perichola”; sunet de sticle; ingerul predestinării fatale planează pe crin-guri; zîmbet de garofă roză. Plîns nebun, cu umere agitate; batistă sfîșiată cu dinții... Fanfara ce se aproprie și se depărtează ca un obiectiv de fotoplastic — la bateri de vînt. Huruit de trăsuri cauciucate; o goarnă. Se aud clopote grave, îndărătnece, prelungi, clopote ce sună doșit, așa cum sunau în orașul poetului Anghel și într'al meu.

De-odată pornesc, de pe la rîspintii, marșuri funebre: unul, două, trei... Sunetele lor se amestecă, se iroșesc, se aproprie, se fugăresc, se înlănțue. Unul tace, pentru a da loc altuia să clocoțescă pasionat, apoi toate cîntă și toate urmăresc înverșunate — legănătoare obicciuri și melodii nazalitate prin fum de tîmiiie. Un marș plînge și se rostogolește pe unde de lumină potolită, altul — triumfător — urcă trepte de nori, odată cu sufletul ce-l călăuzește; altul geme și se agață cu brațe de note de clopotnițe ruinate, din care limbile metalice flutură de-asupra creștetelor aplecate cadelnite de sunete...

Melodiile funebre îmi înlănțue sufletul ca în platoșe de melancolie, îmi cîntă dansuri mortuare, acompaniază muzica chipului ei încadrat în șuvițe brune, în-

gropat în concerte de fanfara și pe veci pierdut. Prind cu auzul desnădăduiț nuanțările dureroase ale cîntecelor; alămurile revoltate îmi plîng la gămuri, cele trei marșuri dansează în jurul dricurilor hore dezolante. Mirezmele melodiilor pătrund însimant în suflete, unde le încui cu argintate cătărăni. Ceasuri întregi durează luptele actiune ale marșurilor funebre, pe de-asupra orașului. Ai crede că cimitirele sînt la capătul unor căi nesfârșite, la care convoinurile nu mai pot ajunge.

...Tîrziu, cînd globurile electrice se aprind și strălucesc prin frunziș de garduri și de copaci — pășesc spre drumuri de umbră, spre restaurantul izolat, cu mese de brad și cu scaune suferinde. Mă așez în fața unor tacîmuri preistorice, a sticlelor pline cu aceleași băuturi aere și privesc în juru-mi, figurile cunoscuților, care pe aceleași drumuri au venit să se așeze la aceleași mese necăjite.

Și pentru că, după banalele vorbe de revodere, nu știm ce să ne mai spunem și pentru că, în pustiul ce ne învăluie, nu știm firul vorbeii de ce ener să-l agățăm, plictisiți și lobosiți de parodia vieții ce vegetăm, nu găsim, într'un țirziu, să ne întrebăm altceva decît: ce marș funebru ne-a plăcut mai mult?

Rugăciunea din Doberdo

G. D'ANNUNZIO

1. Sfântul Francisc, sfâșiat și istovit, plânge tăcut în genunchi pe treapta spartă a altarului.

2. Prin spintecătura coperișului, dimineața de Septembrie, îi luminează picioarele rănite; și e ca o lumină care iar lumina stigmatele nescărșitei sale iubiri de oameni.

3. În această lumină pătimește răniții de peste noapte, culcați în paie, de-a lungul zidului sărmancei case a Domnului.

4. Nu mai are asternut fața altarului, nici sfesnice, nici frunze de palmier, nici tabernacol, nici cadelnită, nici mir, nici liturghier, nici strană.

5. Grămadă pe masa altarului stau coifurile morților, bocancii noroiați ai morților. De aceea plânge aci Sărăcuțul.

6. Coifurile turtite, jupuite, unul peste altul, sure ca spuza, cu chinga mâncată de sudoare, îmbibată în sânge.

7. Coifurile ce erau ținute de chingă sub bărbia morților, iar pentru a le scoate fu strânsă ușor falca întepenită.

8. Bocancii cari rămăseseră în picioare zile întregi de-a rândul, în noroi, în praf, pe stâncă, și s'au tăiat legăturile ca să-i scoată din picioarele reci, alinate pe marginea mormântului.

9. Rămășițele capului și ale picioarelor, păstrate pentru cei vii, cari în bălăcie vor muri, apasă altarul sacrificiului nesângeros.

10. Cu rămășițele nu-i decât Cristos ce duce crucea, cel de-al șaselea Popas, o icoană de sfîntenie și de pătimire.

11. Medicul, printre sticle, fașe, bandaje și humbac, aplecat peste bordura balustradei de lemn, tremurătoare, își scrie jalnicele-i tăblite.

12. În preajmă, strâuse, proptite în zidul pe jumătate dărâmat, la fel unor steaguri vechi închise în teaca lor de pânză, pătate cu roșu și cu vânăt, stau lărgile albe.

13. Răniții asaltului de peste noapte, coboriți din tranșeele săpate în bolovani măgurei, la fel unei sublime turme, zac în paie.

14. Cu fața în jos zac să cuibărească durerea, ori pe spate s'o ținuiască, ori pe-o coastă, într'un cot, ori zgârciți, ori cu mâna sub cap, ori cu capul între genunchi, ori cu zâmbetul de copil pe gura însetată, ori cu vârtejul bălăciei în orbitele tulburi.

15. Nu se tânguie, nu cheamă, nu cer, nu scot un cuvânt. Tăcuți așteaptă ca de pe un mindir pe altul să-i poarte Patria, cu tăblițele pătrate, legate de gât cu o ată, pe care stă scrisă rana și soarta.

16. Stau între paie și moloz; pe sub grinzi retezate, de-a lungul unui zid plesnit, în biserică fără rugăciuni. Și trag cu ochiul, prin spintecătura coperișului, să vadă de nu se apleacă asupra pătimirii lor, Ingerul cu floarea de dictamă albă a vieții, sau cu macul negru al somnului de veci.

17. Sângerează cei mai vârstnici, voienici și păroși, cu fețe țiate de secură latină. Câte unul stăpânește durerea, cu încruntătură sălbatecă, mestecând paiul galben.

18. Sângerează flăcăii și picăturile se încheagă în jos, prin cele dintâi fire de barbă. Întrădeschide câte unul genele

și simte mâna mamei sale pe după ceafă.

19. Bălaui și neguroși, ca bradul coliviei ce închide granata cu ogivă de oțel, afumați de parcar ieși fierari răniți din graziul euptor.

20. Par tupuri zămislite din pământ, în vârf cu un chip de carne ce doare. Pe genunchii pantalonilor roși, a rămas peceția roscată a muntelui Carso. Dar un trandafir adevărat înflorește pe fața tuturor legăturilor.

21. Pușini pe puține paie, printre moloz și dărâmături, într'o ruină de plâns, în care toate icoanele Răstignirii au fost date la pământ și nimicite, afară de una: cel de-al șaselea Popas.

22. Iar deoarece răsulă și găfăie, locul se umple de-o evlavio vie, ca aceea ce premerge pe Domnul când se arată oamenilor.

23. Acesta cu capul legat, cu harba creată încheagată de sânge, în ochi-i negri de fiară și arderea așintită a noiei credințe, nu e la fel cu tinerii învățați ai lui Cristos, cu Filip din Betsaida, cu Andrei frate al lui Simion, când Fiul omului n'avea nici măcar unde să pună capul?

24. Iar acest imberb cu privirea albastră, cu chip aplecat de fecioară, pe care străbate un foc închis prin țeasta care-i acoperită de carne numai cât trebuie ca să arate durerea, nu seamănă cu Ioan cel iubit, când se apleacă asupra coasteilor ce vor fi străpunse de lovitura lăncii?

25. Pușini pe puține paie, între un zid crăpat și un zid năruit. Iar în spate au munții lor, văile lor, râurile lor, dragile lor plajuri, cu târgurile lor ingenunchiate în fața bisericilor zidite cu piatră natală.

26. Și aci sângerează Umbria, și sângerează aci Lombardia, și sângerează Veneția cea frumoasă, sângerează Campania ferice, sângerează Sicilia d'aurită, și Puglia fără dealuri, și Calabria crudă, și Sardoagna răzleată, și cu mine țarinami curată, și toată Patria trezită, cu Roma, stăpână fără moarte.

27. Oare cine, peste sărmana casă a lui Dumnezeu, ca să strângă atâta ofrandă de purpură, rostogolește prin spărtura coperișului, cu meșteșug de titan, nu nor de slavă atâta de uriaș?

28. Este făurarul timpurilor noi, a-

semeni unui Michelangelo de douăzeci de ani, de-o notrivă Geniului victorios ce calcă în picioare pe barbarul slav și privește dincolo de victorie?

29. Tăcere, umilință, răbdare. Mocnește vâna? Trandafirul e plin. Câte unul adoarme cu mâna sub obraz. Il vegheză frații ce n'au răgaz la pătimire.

30. Intră o țargă încărcată cu alte rămășițe de morți, plină de bocancii noroiați și de coifuri găurite. Se oprește în fața altarului.

31. Coifurile găurite, jupuite, turtite, unul peste altul, sure ca cenușa; cu cureaua mâncată de sudoare, îmbibată în sânge.

32. Bocancii murdari de pământ roscat, cu câte-o așchie de piatră, cu câte-un fir de iarbă călcată, cu câte-o frunză de stejar străpunsă de cuiul ce lucește. De aceea plânge aci Sărăcuțul.

33. Plânge ingenunchiat pe satul său spintecat la genunchi, sfâșiat la marginele ce-i descopăr picioarele desculțe. Lăcrămează și nu se aude. Atâta iubește și nu se aude sfâșiindu-i-se pieptul.

34. Intră o țargă ce poartă un soldat cu bandajul pe ochi, cu un picior prins între două scânduri necioplite. Și e ca cerșetorul din Iericon, Bartimeu. E ca ologul din Betsaida, pe pat.

35. Poate nu știe că-i orb. Și poate că-și spune și el în suflet: „Fiul al omului, fie-ți milă de mine!” Și iată că-i spânzură de gât, cu un crâmpet de frânghie, tăblița pe cari stă scrisă suferința și destinul.

36. Dar de-odată intră prin spărtura țepoasă de grinzi trunchiate ale coperișului, o rândunică răzleată, cea din urmă rândunică; și în tăcere, scoate un țipăt; două țipete. Se rotește peste altar. Rotește peste dărâmături, peste paie, peste suferință, peste așteptare. Scoate un țipăt, două țipete. Se ivește o licărire luminoasă. Și iată dimineața.

37. Sfântul, în extaz, se întoarce spre făptura lui Dumnezeu, cu lăcrămile oprite pe față, cum e rona pe frunză, mai înainte de revărsatul zorilor.

Și toate fețele glorioasei dureri, se întorc extaziate spre vestitoarea unui sublim anotimp.

38. Și toți sunt copii, toți cu sânge nevinoat. Iar orbul se scoală în cot, cu sufletul străpunge fașa, se întinde spre aripa nevăzută ce mișcă slava miracolului în preajmă-i. Și-l aude pe Dumnezeu cum coboară din nou, în casa lui risipită.

(din ital. de) ALEX. MARCU

NUNTA

Suspîn secret în purpura draperiilor
crinul trupului pierdut în neagră catifea,
deslănțuită noaptea părului — doliu intim —
suspendă prin salon ca pe-o mireasmă, inima

Floare nupțială Marie, vis absolut!
Taci în care aducere aminte?
Fraged alfabetul simțurilor căzut:
sună Marie, sună câteva cuvinte.

SERGIU DAN

HENRY HARLAND

CASA EULALIEI

Casa de care vorbese se află într'un ținut fermecător — un colț necolindat al Normandiei, aproape de mare; regiune plină de grădini și câmpuri de rapiță, fânețuri verzi unde pășteau turme și drumuri adânc umbrite de ulmi.

Văzând-o nu puteai să te miri început cum se putea găsi o căsuță așa de drăguță în mijlocul atâtor ferme grosolan clădite sau atitor colibe de lucrători; semăna mai mult cu o vilă elvețiană, cochetă cum era, albă, cu ferestre înguste franțuzești, balcoane de fier impletit și obloane venețiene: un cuib pentru pețreceri, cu înfățișare veselă, așezat în mijlocul unei grădinițe plină de lumină, între tufișuri de trandafiri, straturi de mușcată și pajști moi de iarbă.

Dincolo de grădină o livadă de meri bătrâni, noduroși, așezați în șiruri sau perechi, legănându-se unul de altul ca niște ființe fantastice oprite în mijlocul unui dans. Apoi, întorcându-te, priveai, peste câmpurile de rapiță și lanurile galbene de grâu, marea care nu era mai departe de o milă de aci și șerpuita coastă de stânci albe, pe care valurile o scaldau în verde și violeturi transparente, umbre luminoase ale atâtor culori fără de nume.

O tăbliță bătută în zid confirma, cu litere grosolan scrise, informația pe care mi-o dăduse un agent în Dieppe, Casa era de închiriat; și ca s'o văd făcusem cu trăsura un drum de două ore. Mă aflam acum pe scara dela ușă și sunam clopotul, un clopot mare, atârnat de antreu, cu un mâner de bronz, având forma unui siret cu ciucure la capăt. Sunetul lui mergea fără îndoială departe în acel aer liniștit de țară.

Sigur e, că în orice caz, bătaia lui ajunsese la o fermă acoperită cu pământ, un kilometru de la drum: căci imediat după aceasta ieșiră din fermă un bărbat și o femeie, care priviră o clipă în direcția mea și apoi o luară în spre mine. El, un bătrân cu părul negru, ea, o bătrână căruntă, bărbatul în papuci, femeia purtând o bonetă simplă de bambac alb și un șorț albastru. Amândoi aveau mersul greoi al țărănilor.

„Dumneavoastră sunteți domnul și doamna Leroux?” întrebai eu, după ce mai întâi ne vădutrăm cuvenita „ziua bună”; la răspunsul lor afirmativ le explicai că venisem, îndreptat fiind de agentul din Dieppe, ca să le vizitez casa. Restul desigur că'l știau și mă așteptau, agentul îmi comunicase că o să le spună el tot.

Dar, spre mirarea mea, această veste, s'ar zice comercială, îmi păru că-i pune oarecum în incurcătură, s'ar fi spus chiar că îi neliniștea, îi întrista. Își ridicară fețele lor consumate și mă fixară îngrijați. Schimbau priviri speriate. Femeia își împreunase mâinile, chinându-și nervos degetele. Bărbatul ezită și bălbâi o clipă înainte de a fi în stare să-mi repete cu glas încet: „Ați venit să vizitați casa domnule?” Răspunsei: „desigur că agentul v'a scris? Eu cel puțin, așa am înțeles din spusele lui, că D-voastră mă așteptați azi la această oră”.

„Oh, da”, recunoscu bărbatul, „vă aș-

teptam”. În urmă iarăși tăcu. Schimbă o nouă privire îngrijată cu soția sa. Ea clătină din cap ca și când ar fi spus „s'a isprăvit, nu mai pot face nimic” și apoi privi în jos. „Să vedeți, Domnule” începu omul, ca și când erau pe punctul de a limpezi situația „să vedeți....”

Dar apoi se opri din nou, privind zăpăcit înainte-i ca unul care și-a pierdut șirul vorbelor.

„Poate că ați dat deja casa”, insinuai eu.

„A, nu, casa nu e închiriată”.

„Ai face mai bine să te duci s'aduci cheia, spuse în cele din urmă femeia, tristă și privind încă în pământ.

El porni greoi spre fermă. Cât fu plecat noi rămăserăm tăcuți lângă ușa, ea continuând să-și frământa nervos degetele mâinilor pe care le ținea încrucișate. Încercai, ce e drept, să înfirip o mică conversație: pomenii ceva despre poziția minunată a locului, frumusețea priveliștii. Răspundea cu un fel de mor-măit de aprobare, politicos dar parcă obosit; iar eu nu mă simții încurajat să mai stărui.

În urmă sotul se întoarse cu cheia; și tăcuți începuse să mă conducă prin casă.

Văzui astfel două saloane drăguțe la parter, o sufragerie veselă, și o bucatărie încântătoare cu vatră mare de cărămizi roșii, lustruite, un cos de olane și niște oale și cratițe de aramă stăluitoare. Saloanele și sufrageria plăcut mobilate în stil ușor franțuzesc, iar ferestrele cu fața spre soare dădeau în grădina cea verde și plină de miresmie. Eram peste măsură de încântat. În timpul acesta, încetul cu încetul felul de-a fi al însoțitorilor mei se schimbă. De unde la început erau parcă stânjeniiți, umiliți, acum deveniseră vorbăreți; ba, mai la urmă prea vorbăreți. La fiecare exclamație de admirație a mea, răspundeau cu râsuri iar întrebărilor mele cu răspunsuri grăbite, totuși li se citea pe față neliniștea: aveau chipul acelor oa-

meni care au fost zguduți de o emoție. Măinile lor sbârcite tremurau când îmi deschideau ușile sau ridicau perdelele; Vorbeau emoționat, Zâmbetele aveau ceva dureros; s'ar fi spus valuri liniștite deasupra unei mări infuriate.

„Fără îndoială, îmi spusei” că au stranică nevoie de bani. Mai mult ca sigur că și-au vârit tot capitalul în această casă. Tremură la gândul că o să aibă un chirieș.

„Acum, dacă nu vă supărați, Domnule, vom merge la etaj ca să vedeți dormitoarele”, spuse bătrânul. Le văzui:” aveau aer suficient, odăi vesele, tapetate frumos, perdele de creton și mobila obișnuită franceză. Una din odăi părea să fi fost de curând, locuită, cu-prindea diferite lucruri care probau această, lucruri personale, lucruri cari aparțin unei femei. Era ultima cameră pe care o vizitarăm la față și cu perspectivă spre mare. Pe masa de toaletă piepteni și perii; tocuri, o călimară, și o geantă pe măsura de scris; cărți în bibliotecă, pe cămin fotografii înramate. În garderobă haine, iar pe dușumea înșirați pantofi și papuci. Patul acoperit cu o cuvertură de mătase albastră; deasupra, pe perete un crucifix; lângă pat un **prie-dieu**, cu un vas mic de porțelan pentru apă sfințită.

Pe cât se vede, spusei întorcându-mă spre Domnul și Doamna Leroux, camera aceasta e ocupată.

Mi se pare că Doamna Leroux nu mă auzise. Se nita fix înainte-i și buzele-i tremurau. Era obosită dar parcă și mulțumită că se isprăvise vizitarea casei. Domnul Leroux, făcând un gest curios cu mâna spre tavan, răspunse: „Nu, în prezent camera nu e ocupată”.

Coborirăm. Ne-am învoit repede.

Inchiria casa pentru vară, Madame Leroux se angajă să-mi gătească. Monsieur Leroux avea să vie Miercuri la Dieppe cu trăsura ca să mă ia pe mine și bagajul.

Miercuri, făcurăm drum cam de jumătate de oră fără ca vreunul din noi să scoată vre-o vorbă, când, pe neașteptate Leroux rupse tăcerea: „Știți, ca-

G. PETRAȘCU: CASE ȚĂRANEȘTI

mera aceea. Domnule, camera pe care ați socotit-o ocupată —

„Ei da? întrebai eu când el se întrerupse.

„Aș avea să vă fac o propunere, „Vorbea timid și grosolan, privind fix urechile calului.

„Despre ce e vorba?”

„Dacă vreți să renunțați la camera aceea, așa cum e ea cu toate lucrurile dinăuntru, noi o să vă facem o reducere în chirie. Dacă consimțiți să ne-o lăsați așa cum e, reluă el mai stăruitor, „Sunteți singur casa o să vă fie destul de spațioasă și fără odaia asta, nu-i așa, Domnule?”

Fără îndoială că am consimțit.

Dacă doreau să păstreze camera așa cum era, n'aveau decât s'o facă.

„Vă mulțumesc, vă mulțumesc foarte mult, Nevastă-mea o să vă fie foarte recunoscătoare”.

Și iarăși merseam câtăva vreme fără să mai vorbim; apoi pe neașteptate reîncepu:

„Dumneavoastră sunteți primul nostru chirias. Până acum încă n'am închiriat casa la nimeni”.

„Așa? O aveți de mult?”

„Eu am clădit-o. Acum cinci sau șase ani”, și după o pauză: „Am clădit-o pentru fiica mea”.

Un nod i se ridică în gât, când spuse aceasta. Se vedea însă că era numai începutul unei mărturisiri pe care avea de gând să o facă.

Il îndemnai deci să continue scotând un „Așa?”

„Pe noi ne vedeți cine suntem, pe mine și femeia mea, porni el din nou. „Noi suntem oameni simpli, țărani.

Fiica mea însă, domnule” — își răzuiă mâna de genunchiul meu și mă privi adânc în ochi. — Fiica mea era fină ca mătasea, fină ca o dantelă.

Se întoarse din nou spre căluțul lui și mână fără să scoată o vorbă. În urmă, neluându-și privirile din urechile calului continuă: „In tot ținutul nu era doamnă mai delicată ca fiica mea”. Vorbia repede și înăbușit ca și când n'ar fi fost ni meni lângă el. „Era frumoasă.

Avea cea mai blândă fire și cea mai bună creștere. Învățase la „couvent” în Rouen la Sacre Coeur. Șase ani a stat acolo, dela doisprezece la optsprezece. Știa englezește, domnule — limba dumneavoastră. A luat premiul la istorie. Dar la pian! Nu e ființă pe pământ care să fi cântat astfel”.

„Dar bine?” — se întrebă singur — cu cruzime, era oare potrivită pentru ace-menea minunată copilă casa unui fermier?” și tot el răspunse: „Nu, domnule. N'o să murdăriți dumneavoastră dantela cea fină punând-o într-o cutie stropită cu noroi. Ci fiica mea era mai delicată decât o dantelă. Măinile îi erau mai moi decât catifeaua de Lyon. Ce miros dulce aveau mâinile ei! Ce plăcut era să le miroși. Imi plăcea să le sărut și să le miros ca pe o roză”. Și glasul lui se pierdu sub năvala amintirilor. Urmă o nouă clipă de tăcere după care reîncepu domol: „Aveam bani mulți. Eram cel mai cu stare fermier din tot cuprinsul acesta. Am luat dela Rouen pe cel mai bun arhitect pe care îl aveau acolo. Domnul Clermont, cel mai bun arhitect din Rouen, lauriat al școlii de Belle Arte din Paris, a clădit casa aceea pentru fiica mea; el a făcut-o și tot el a mobilat-o ca pentru o contesă așa ca atunci când fata era să se întoarcă acasă dela

N. N. TONITZA : IN OSPICIU

„couvent” să aibă o locuință demnă. Priviți aci domnule. Cel mai mare palat din Iume ar fi fost oare destul de potrivit pentru ea?”

Scoase un portfeuille uzat din buzunar și din el o fotografie mică pe care mi-o întinse: portretul unei fete, delicată, care să tot fi avut optsprezece ani. Un chip draguț, dragălușenie nu puțin obișnuită în Franța, fată dulce și blândă. Bătrânul aproape nu mai respira în timp ce eu priveam fotografia.

„Est-elle gentille? Est-elle belle, Monsieur?”

Era în glasul lui rugămintea de a o amira cât mai mult, și un fel de nebulonia a dragostei îi cuprinse când îi restituii fotografia. Am răspuns, fără îndoială cum putui mai frumos. El cu degete tremurânde, puse la loc poza. „Și aici... Monsieur” adăgă bătrânul, scotând dintr-o altă despărțitură a porteuill-ului o bucată mică de carton alb. Pe ea un monument mortuar, pe care erau gravate o cruce și o porumbiță. Sub acestea sta scris:

„Eulalie-Joséphine-Marie Leroux. Născută la 16 Mai 1874. Decedată la 12 August 1892. Rugați-vă pentru ea”.

— Bunul Dumnezeu știe ce face. Am clădit casa aceea pentru fiica mea și când fu gata, bunul Dumnezeu mi-o luă la el. Am fost nebuni de supărare, și eu și nevastă-mea, dar asta nu-i ajută ei cu nimic ca s'o salvăm.

Și, totuși, și astăzi încă durerea ne răpune spuse cu simplitate sârmanul bătrân.

„Nu ne putem gândi la altceva. Nu vorbim decât de ea. Nu puteam să viețuim în casă — casa ei — fără ea și totuși nu puteam s'o părăsesc. Am ridicat-o pentru fiica mea, am mobilat-o pentru ea, și, când fu gata — „ea” muri. Vreți durere mai mare ca aceasta, Monsieur? Cum puteam să las casa pe mâna străinilor?”

Dar, în ultimul timp, treburile merse-ră prost. Fui silit s'o închiriez ca să-mi plătesc datoriile. N'as fi îndrăznit s'o dau nimănui. Dy, sunteți englez și chiar așa fiind, dacă nu mi-ați fi plăcut n'as fi dat-o nici pentru un milion de lire englezești. Acum însă sunt vesel că v'am închiriat-o D-voastră. Veti cinsti desigur amintirea ei și ne veți permite să ținem pentru noi camera aceea — camera copilului nostru. O să fim în stare s'o păs-

trăm așa cum este, cu toate lucrurile ei neschimbate din loc, pentru că, știți, camera aceea pe care o credeți ocupată — a fost camera fiicei mele”.

Doamna Leroux ne aștepta în grădină. Iși privi soțul foarte îngrijată. El clătina capul și anunță: „Toate bune. Domnul se învește”.

Atunci bătrâna îmi luă mâinile scuturându-mi-le ca o nebulă: — Vai, Domnule, sunteți foarte bun, spuse ea. Iși ridică ochii spre mine, dar nu putui să-i privesc: era în ei atâta disperare, atâta groaznică dar sfântă durere încât privirea mea ar fi fost un sacrilegiu.

În timpul celor trei luni cât stătui aci, devenii cel mai mai bun prieten al lui Leroux. Pe de altă parte, doamna mă îngrijea ca o mamă. Amândoi, precum spusese și bătrânul, vorbeau numai de fiica lor iar eu, n'a fost o dată, când să nu-i fi ascultat cu atenție. Iubirea lor, mahnirea, gândul lor constant la ea, îmi apăreau ca ceva nespus de frumos cât și de mișcător. Și parecă spiritul pal al fetei plutea blând și dulce peste tot în casa pe care dragostea o clădise nebănuind că Moartea veni-va deodată ce va fi fost gata.

Căci veșnic și neobosit bătrânul repetă: Dacă ați ști, Monsieur, ce bucurie ne-ați făcut lăsându-ne camera ei”.

Într-o zi doamna Leroux mă duse acolo și-mi arătă hainele cele frumoase ale Eulaliei, o mulțime de alte mărunțșuri, cărțile ei, precum și volumele elegante legate pe care le primise ca premii la couvent

Într'altă zi îmi arătă câteva din scrisorile Eulaliei întrebându-mă dacă nu găsesc că avea scris frumos, și că scrisorile erau foarte bine compuse. Văzui fotografiile de-ale fetei la toate vârstele; o suviță din păru-i; hainele de copil; și certificatul preotului dat cu prilejul primei împărțășanii. Citii scrisori trimise de bunele surori dela Sacre Coeur, din Rouen, care toate vorbeau de sârguința Eulaliei, laudând-i purtarea și caracterul „Oh, și să te gândești că s'a dus, că s'a dus! gemu bătrâna, pe fata căreia citiai parcă o nedumerire, neîncrederea că totul s'a isprăvit.

Apoi, după o clipă, șopti plină de resemnare: „Je bon Dieu sait ce qu'il fait” și se închină.

La 12 August, când se împlini un an dela moartea ei, merserăm la biserica satului, unde se citi o liturghie pentru odihna sufletului Eulaliei, după care bătrânul și bunul preot se îndreptă spre ei, și le strânse mâinile, adresându-le cuvinte de mângâiere.

În Septembrie am plecat de acolo, întorcându-mă spre Dieppe. Întâmplarea făcu să întâlnesc pe strada principală pe preotul cel bătrân. Ne-am oprit și vorbirăm — se înțelege, despre soții Leroux laudându-i și amintind și de suferința prin care treceau dela moartea fiicei lor. „Iubirea lor era mai mult decât iubire”, spuse preotul. „Iși adoran copilul, ba mai mult, îl idolatrizau. Atâta dragoste nici când n'am mai văzut. Când muri ea m'am temut că au să-și piardă mințile. Erau parcă zăpăciți, înnebuniseră; multă vreme n'au știut ce fac. Dar bunul Dumnezeu i-a întărit. S'au învățat acum să trăiască cu disperarea lor”.

„E mai ales frumos” zisei. „felul în care ei înțeleg să sfințească memoria”.

„Știți, fără îndoială, că bătrânii păs-

trează camera ei cu toate lucrurile, așa cum a fost când a murit. Asta mă se pare mie nespus defrumos”.

„Camera ei?” mă întrebă preotul nedumerit. „Care cameră?”

„Oh, nu știți această? întrebai micut. „Dormitorul ei, din vilă. O păstrează așa cum a lăsat-o, cu toate lucrurile, cărțile, hainele”.

„Nu aveți dreptate”, spuse preotul. Ea n'a avut niciodată un dormitor în vilă”.

— Oh, vă cer iertare”, zisei. „Una din camerele din față la primul etaj a fost camera ei”. Bătrânul își clătina capul în semn de neaprobare. „Trebuie să fie o greșală, ea n'a stat niciodată la vilă. A murit, în casa cea veche. Vila tocmai era gata când ea muri. Lucrătorii d'abia ieșiseră de acolo”.

„Nu-i adevărat”, zisei „greșala trebuie să fie a dumneavoastră; veți fi uitat pe când eu sunt absolut sigur. Ei nu odată mi-au vorbit despre aceasta”.

„Dar, scumpul meu domn” insistă preotul.

„Eu nu sunt absolut sigur; eu știu. Am fost la căpătașul fetei în ultimele ei clipe. A murit la fermă. Nu se mutaseră încă în vilă. Aceasta tocmai se mobila. Ultimele lucruri fuseseră luate d'abia în ajunul morții ei. Vila n'a fost niciodată locuită. Dumneavoastră sunteți singura ființa care vreodată a locuit acolo. Despre aceasta vă pot asigura”.

„Dar bine”, spusei. „Iată ceva foarte neexplicabil, intrădevăr, foarte neexplicabil”. Nu pricepeu nimic. Trecu o clipă în care nu știam ce să cred.

Dar numai o clipă. Deodată izbucni:

„Oh, știu, acum știu. Înțeleg”

Înțelegeam. Înțelegeți ce sfântă, ce frumoasă era amăgirea pe care aceste sîrmane suflete zdrobite și-o zămiseliseră. Ce minunată, ce nebuincască iluzie își clădiseră. Au ridicat o casă pentru fiica lor și tocmai când fu gata, fiica lor muri. Ci ei nu puteau să trăiască la gândul că nici cel puțin o săptămână, nici cel puțin o zi, o oră, ea n'a trăit în casă, și n'a înveselit-o cu ființa-i.

Iată adâncă lor suferință pe care n'au putut s'o îndure. Inimile lor zdrobite nu mai erau în stare să primească această realitate

Și, astfel, cu evlavie, umiliți de durere — orbi în tot ce făceau — duseră lucrurile fetei moarte în camera rezervată pentru ea, le așezară acolo și-și spuseră „Aceasta era odaia ei; aceasta era odaia ei”.

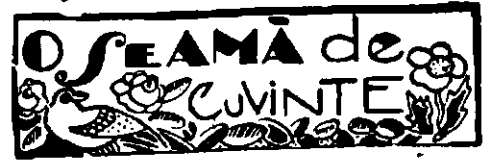
N'au voit să admită, n'au putut să gândească o clipă că ea n'a dormit aici nici o noapte înveselindu-și casa. Și-au spus în chipul acesta lor însile cea mai minunată și sfântă minciună. Minciuna cu care, asemenea copiilor, se jucau.

Daltfel și preotul spusese: Domnul fie binecuvântat. În cele din urmă ei au putut să confunde realitatea cu neadevărul, făcându-și din aceasta mângâiere; marea lor suferință, care părea că îi doboară, nu exista. Sufereau numai la gândul că visul lor va îneca; și visul lor lor, deveni astfel o comoră, scumpă ca și aurul.

Minciună adevăr? Ei bine, nu! eu cred că există iluzii cari nu sunt minciuni ei raze de mângâiere izvorâte din însăși credința noastră.

Traduse din englezește de

TRAIAN ȘTEFANOVICI

Într'una din călătoriile sale la Paris, d. de Humboldt manifestă doctorului Blanche dorința de a mânca cu un ne-
bun.

— Nimic mai ușor, spuse celebrul doctor, și dacă vrei să îmi faci onoarea de a împărți cu mine mine dejunul..

— Cu plăcere.

A doua zi, la ora șase, ilustrul savant se așază la masa celebrului doctor în fața a doi invitați necunoscuți. Unul, îmbrăcat în negru, cravată albă, eu o privire rece, o frunte cheală, salută, mincă, bău și nu spuse nimic. Celalt, din contră, cu părul vălvoi, haina albastră, cu coatele pe masă, se servea, înghițea, vorbea în același timp, spunea istorii după istorii, antichitate pe actualitate.

La deșert de Humboldt se aplecă spre amfitrion și arătând cu coada ochiului pe persoana în haina albastră.

— Vă mulțumesc, murmură la ureche, nebunul mă distrează mult.

— Cum! strigă doctorul, dar nu e el nebunul, îi celalt!

— Acela care nu spune nimic?

— Fără îndoială.

— Dar atunci, cine e acela care vorbește?

— Acesta? E domnul de Balzac!

Sulbac repeta o piesă a unui autor modern. Acesta nemulțumit de o replică a actorului, îi zise:

— Cum se face, Sulbac, că d-voastră care sunteți așa de vesel, așa de hazliu în viață, să fiți așa de trist în piesa mea?

La care bunul Sulbac răspunse:

— Vedeți, scumpe maestre, că în viață textul e de mine!

Un biolog american, profesorul Albert Wiggam, a publicat un studiu pentru a dovedi că mîrea sexelor trebuie combinată în mod rațional.

Această teorie a sucit unele capete, printre cari pe acela al unei dansatoare americane care, bizuindu-se pe acest principiu la scris lui Bernard Shaw scrisoarea următoare:

„Sunteți cel mai distins creier din lume. Eu trec drept una din cele mai frumoase femei de azi. Conform principiilor lui Wiggam, se cuvine să lucrăm amândoi ca să dăm cel mai perfect copil pe care l'a cunoscut lumea”.

Autorul „Sfintei Ioana” a răspuns:

„Sunt de acord cu d-ta că posed creierul cel mai inteligent din lume și nu mă îndoiesc că d-ta ai corpul cel mai frumos ce există. Dar s'ar putea întâmpla ca, copilul nostru să aibă creierul d-tale și corpul meu. De aceea, cu regret declin propunerea d-tale.

„Mulțumindu-vă și prezentându-vă omagiile mele, etc. etc.”

RUD. A. KNAPP

TOPLIȚA

PLANETĂ DE TINĂR

Ora 6, ora vizitei de seară.

Ai să treci cu frășurica și-ai să mă privești
Și nici n'am să știu cât de aproape ești
Și-o să-mi fie dor de frumusețea ta amară.

Doar tu știi dece pomii n'au rodit
Dece privesc așa cerul de plumb
Când vine curierul călare prin porumb —
Nu-mi scrie nimeni, — par'că am murit.

Dacă murim aici printre buruieni
Nici o floare nu mai miroase.
Cerul pe la rosături de dealuri se descoase
Și se lasă întuneric pe poeni

Dar dimineața coboară pe gamele tale la pian
Și aripile i se 'nnegresc și-i cad până diseară,
Fă-ți privirea bună, înspre lună, scară
Să-ți aduc toate stelele într'un ghiozdan.

O să plec într'o zi de pe aici mai ostenit
Să-ți uit chipul în batista de mătase ca 'ntr'un nor
Să uit luna care mă vizita ca un gândac pe covor
Să uit că ți-am strâns mâinile și te-am dorit.

Joc șah cu doctorul după umbrar
Îți caut inima printre inele, pistoale și panglici
Uite, nu mai doresc nimic aici.
Am dela tine doar o floare 'ntr'un pahar..

AGENDA

Știu și eu să cânt, ca tine, cerul,
Știu demonul surd și ne'ncăput
Ce frământă urna ta de lut
Ostenind în tine tot misterul.

Versuri fac și eu când te doresc
Știu că-ți plac silabe numărate
Porți inel și coadele pe spate
Spui „je t'aime“ în loc de „te iubesc“

Te găsiu aici ca pe-o cicoadă
Și-mi rămâi ca un polen pe amintiri
Îți țin minte mâinile subțiri
Și obrazul prea bronzat de soare.

În apusuri calde și târzii
Când se 'ntore fetițele 'n catrințe
Toată rodia solară-i de semințe
Și Toplița plină de scatii.

Nu mai rupe marguerite, sora mea,
Soarele și-a semănat fotografii
Să le-adune luna din câmpii
Când va trece pe moșia ta.

A TREIA POEMĂ

Vreau să scriu de acru de-aici,
De câmpul cu viței de șocolată
De Râul Cald sub coasta semănată
De oamenii și arborii pitici.

Vreau să audă frații mei, pe fară,
Râsul tău sticlos, desfășurat
Dimineața dela fermă înspre sat
Când înghiață râsul iazul dela moară.

Tu citești și-acum pe Lamartine,
Dar e-atât miros de carne 'n aer
Nu simți în pământul florilor un vaer
Parfumat ca brațul feminin ?

Știu pentru urechea ta vorbe curate,
Aventuri cu domni și cu femei,
În decor de lună și de tei,
Toate trăite sau imaginate.

Steag șerpesc de noapte se abate
Dela ochii tăi la muntii suri
Unde cerul amintește de lecturi
Și-aventurile de cărți postale ilustrate.

Te simțeam aproape, ca prin șoapte
Pe un planet neluminat și mut
Într'un veac de nopți, neprevăzut,
Cum simte oțelul Miazănoapte

Și ajuns la brațul tău, aici
Pe Toplița voastră 'n pasul rar
Povestesc de Helloise et Abellard
Între oamenii și arborii pitici.

ROMULUS DIANU

„Ideea“ în opera de artă

VI. SCHLEIERMACHER ȘI SINCRETISMUL FRANCEZ

În această serie nu trebuie să omitem pe Schleiermacher, teologul primei doctrine romantice, ai cărei critici au fost frații Schlegel, iar Tieck și Novalis poezii.

În operele sale teologice, Schleiermacher este un idealist care caută să arate, că raționalismul în goana lui de a explica totul ucide ceea ce e mai înalt, mai nobil și mai sfânt în sufletul omenesc. Religia este numai sentiment și gust al infinitului a cărui acțiune asupra omului dă naștere contemplării religioase.

Ca estetician Schleiermacher deschide un crus la Berlin (1819) publicat postum (1842).

E. von Hartmann spune că opera lui estetică este „o amestecătură înformă, unde printre multe trivialități și semi-adevăruri sau suciri ale adevărului se găsește unele observațiuni juste „și că spre a suporta lectura“ acestei oculoase predici de după amiază, făcută de un predicator încărcat de ani ar trebui să o reduci la un sfert, și că în ceea ce privește principiile fundamentale autorul este sterp cu desăvârșire, neaducând nimic nou față de idealismul concret reprezentat de Hegel și de alții și că în tot cazul lui nu i se pare că opera se poate lega de o altă tendință decât aceea a lui Hegel, căruia Schleiermacher i-aduce contribuțiuni de o importanță secundară.

E. von Hartmann e prea arogant cu Schleiermacher, pe care nu-l poate aproba, probabil, fiindcă e teolog și nu e destul de îmbibat de spiritul științific (wissenschaftlich).

Scientismul acesta al esteticianilor germani este în genere marcat de defect. Schelling spunea într-un loc că toți scriitorii distinși, de altfel, dela Kant până la el au arătat o lipsă funciară de spirit științific (Wissenschaftlichkeit).

Hegel la rândul său susține că niciun concept în epoca lui n'a fost mai maltratată, decât conceptul în sine și pentru sine. Și cu toate acestea teoria sa e aproape identică cu aceea a lui Schelling.

Schopenhauer denunța filosofia lui Hegel ca o pură excocherie, numind-o „mizerabilă heghelerie“, iar pe Fichte, Schelling și pe același Hegel, ca pe „fii bastarzi ai lui Kant“, care au rătăcit filosofia în regiunile supra sensibile, unde s'a topit în noțiuni obscure. Și Schopenhauer este un caracteristicist ca și toți ceilalți ca și însuși E. von Hartmann. Respectul esteticianilor idealști post-kantieni pentru *eigene Theorie* este așa de pronunțat tocmai fiindcă asemănarea dintre ei este aproape absolută.

Schleiermacher într-adevăr prezintă aceeași ideea cu o terminologie diferită.

Adevărata operă de artă, după Schleiermacher, este imaginea internă.

Esența, absolutul, forța centrală, conceptul în formă sensibilă, ideea, imaginea internă, toate acestea nu sunt în faza caracteristicistă a idealismului, de cât denumiri variate ale unității, a cărei realizare, sufletul nostru o caută neconștient, unitate, care, după cum am văzut, nu este altceva decât acordul realului cu conceptul sau ideea lui apriorică: nu este decât ceea ce Schopenhauer numea *unitas ante rem*.

De altfel legătura lui Schleiermacher

nu cu Hegel va trebui făcută, după cum crede E. von Hartmann, ci cu Schopenhauer mai ales.

Obiectivarea imediată și adecuată a voinței spre a ajunge la formula subiectului desprins din păienjenitul principiului rațiunii, subiect liberat de cătușele voinței ca să cunoască în puritatea ei existența, ca să se confunde cu obiectul spre a fi el însuși smuls din relațiunile de spațiu timp și cauzalitate este tocmai acel „Unmittel (bare) Selbstbewusstsein“ conștiința imediată de sine a lui Schleiermacher.

Acastă conștiință de sine trebuie deosebită de **conceptul cului**, care este identitatea în diversitatea momentelor, pe când cea dintâi este însăși această diversitate a momentelor înfățișate însă cu coerență și fără contradicțiuni, adică într'un acord perfect cu acel model aprioric (imaginea internă).

Schleiermacher analizează mai departe inspirat de același Schopenhauer că arta produce figuri ideale tipice, pe care realitatea naturală le-ar putea produce ca însăși, dacă n'ar fi împiedicată de elemente străine și contradictorii ce veid acordul cu elementul tip aprioric, adică cu schema generală.

„Artistul produce figurile sale după o schemă generală, respingând tot ceea ce e obstacol, sau împiedicare pentru jocul forțelor vitale ale realului, această producțiune după schema generală este ceea ce numim: **Idealul**.”

Prin dezvoltarea acelei imediate conștiințe de sine, accentuându-se, în tocmăi, după cum am arătat la Schopenhauer, acea evoluție continuă a conștiinței, Schleiermacher prezintă rudimentele Einfuchlung-ului, teorie ce va avea ca prim stegar pe Vischer, însă în tocmăi ca și Schopenhauer, dar fără dialectica aceluia. Schleiermacher rămâne în esența lui un caracteristicist, adică un estetician din grupul aceluia ce susțin pe diferite tonuri, că arta este mai reală, decât realitatea, grație acordului perfect al operii de artă cu schema apriorică a realității, pe care o purtăm în suflet.

Printre ultimii caracteristiciști mai de seamă, însemnați mai ales prin acel „spirit de sistematizare“, pe care îl prețuia mai ales Schelling, și despre care el se plângea, că nu prea există în estetica germană, este fără îndoială Fr. Th. Vischer.

El publică un tratat enorm de estetică, despre care B. Croce scrie că „în

sute de paragrafe și de lungi observațiuni și sub observațiuni este adunat un copios material de cercetări estetice de elemente străine esteticii și de lucruri absolut străine universului cunoscibil”.

Frumosul pentru Vischer este ideea, care se realizează prin intuiție (Schopenhauer).

Ideea, care este infinită se găsește contopită cu imagina, care este finită (Schelling și Schopenhauer) și firește că ideea nu este conceptul abstract, ci conceptul unit cu realitatea, adică specia cunoscută intuitiv (Schopenhauer).

În genere însă Vischer este considerat ca un hegelian. Cu Hegel se întâmplă *mutatis mutandis*, ceea ce s'a întâmplat cu Platon. Se vorbește mereu de estetica platoniciană. — Platon disprețuia arta, după cum am văzut, — când corect ar fi să ne gândim mai mult la Plotin, glosatorul lui Platon; după cum se vorbește de estetica hegeliană, când mai nimerit ar fi să ne referim la școala caracteristicistă în ansamblul ei, întru cât, după cum am arătat, caracteristiciștii se deosebesc foarte puțin între ei. În cazul nostru poate că Vischer descinde mai de grabă din Schelling și Schopenhauer, dar fiindcă Platon este mai cunoscut, Plotin rămâne în umbră și fiindcă Hegel prin filosofia istoriei a pătruns mai adânc în conștiința universală decât Schelling sau Schopenhauer, cel urgisit din cauza disprețului său pentru Hegel, urmează ca toți idealști postkantieni să fie considerați ca hegelieni.

Cățiva istorici ai esteticii și autori de tratate de estetică generală, Ern. Lotze, M. Schasler și Th. Wilh. Danzel, mai pun câteva ornamente teoriei caracteristiciste fără a-i schimba caracterul ansamblului.

Ern. Lotze susține între altele, că fenomenul estetic este încorporarea unei idei, care dă esențialul în forma scopului raportat la scopul ultim.

M. Schasler crede, că frumosul este concretizarea idealului; iar Th. Wilh. Danzel, că opera de artă este o cunoaștere a ideilor nu a conceptelor prin cuvinte.

Ed. von Hartmann este putem spune ultimul caracteristicist, care în prima parte a operii sale se ocupă mai ales de școala caracteristicistă ce pentru el însemnează idealismul abstract (Schelling, Schopenhauer, Solger, Krause, Weisse, Lotze) și idealismul concret (Hegel, Trahdorf, Schleiermacher, Dentinger), din care era sigur, că face și el parte.

În partea teoretică Hartmann reia ideea stereotipată a așa numitului de el idealism concret. Frumosul pecu-

DEMIAN : PE PLAJA

tru el este firește încorporarea sau sensibilizarea unei idei. Artă întrupează o metafizică și prin aceasta se înrudește cu filosofia, dar se deosebește de ea prin cauza absenței spiritului de sistemă, a metodei, a reflexiunii prin ajutorul conceptelor.

În privința spiritului de sistemă Ed. von Hartmann e bine organizat. Frumosul pentru el prezintă 7 grade: 1) agreabilul sensibil; 2) agreabilul matematic; 3) agreabilul dinamic; 4) teologicul pasiv; 5) teleologicul activ; 6) conformitatea cu specia (Gattungsmasse); 7) microcosmicul individual. De fapt am putea zice, că sunt numai 6 grade, întru cât agreabilul sensibil e un grad preparator și aceasta, ca să se obțină un multiplu de trei, hegelian, deși trichotomia ar putea rezulta fără această ajustare și anume: agreabilul sensibil, matematic și dinamic; teleologicul pasiv și activ și încorporarea individua la a ideii. În felul acesta însă gradul al treilea apare prea eterogen și pentru un spirit științific ca al lui Ed. von Hartmann aceasta era inadmisibil, cu atât mai mult cu cât subimpărțirea fiecăruia dintre cele trei grade nu se mai putea face încă în trei. Numai așa se explică de ce Schlegelmacher a fost atât de aspru certat de Hartmann, când cel dintâi s'a prezentat cu o operă atât de dezordonată, atât de puțin organizată și să nu uităm, că Hartmann, care a scris mii de pagini de estetică, îl învinsese de rău pe cel dintâi că se prezentase între altele cu o carte ce putea fi redasă la un sfert. În tot cazul însă lucrarea lui Hartmann care e bine informată, nu e refractară nici unui punct de vedere nou, ce ar tolera existența idealismului hegelian.

Caracteristicismul acesta post-kantian nu mai poate fi urmărit în alte țări cu aceeași consecvență ca în Germania.

În Franța caracteristicismul ajunge la un fel de eclecticism foarte puțin diferit de acela al lui V. Cousin. Unul dintre reprezentanții acestui eclecticism este Ch. Lévêque, care se declară spiritualist mai degrabă decât idealist și își recunoaște ca înaintași în Franța pe V. Cousin și Jouffroy, deși în estetică cel dintâi este imitaționist, iar cel de al doilea este, după cum vom vedea intuiționist.

Fără îndoială, că idealismul sau spiritualismul ca sistem de filosofie generală descinde din Platon, însă filosoful ideilor în esența lui idealist, ca estetician este imitaționist. Caracterul unei filosofii generale nu indică și pe acel al esteticii corespunzătoare. Toți caracteristicii sunt idealisti, dar nu toți idealisti sunt caracteristicii.

Noi studiem estetica în ea însăși nu ca parte integrantă dintr'un sistem de filosofie și în felul acesta putem ocoli eroarea de a despărți pe Platon de Aristotel sau de a alătura pe Schelling de Winckelmann fiindcă, deși sunt neoplatonici totuși aceasta nu-l împiedică pe Schelling, spre pildă, să ia poziție împotriva lui Winckelmann, era caracteristicistul, care lupta împotriva imitaționistului.

Charles Lévêque se așază singur în rândul neoplatonicienilor, dintre care citează pe Kant și pe Hegel dar privește cu simpatie numai la lucrările generației de discipoli formați de Cousin întrucât după cum spuneam mai sus, Ch. Lévêque se declară spiritualist, nu panteist, cu Plotin, Schelling și Hegel.

Vilegiatură

Strânge lumina cursă pe dealuri, într'o mână
— să sorbi aurora toată ca pe-un sirop divin,
cum plimbă vântul obositor mireasma
au fluturat aproape rochii ca steaguri, muzical.

Nu-i prevăzută ora pentru plimbare
dar confuz marșul pantofilor pe trotuar
— albă procesiunea umbrelor doare
nepătruns cântec, neuitat, amor
din văluri și priviri crescute

O, industrial și climateric finut!
Arată în dimineață drum clandestin
către ceruri simple cu îngeri pe terasă.

SERGIU DAN

Numai aceste date și ar fi de ajuns ca să înțelegem ce ar însemna o istorie a esteticii post-kantiene, în care am descoperi: idealismul concret, idealismul abstract, panteismul, spiritualismul, etc., toate aceste ramuri fiind prezumate ca identice în ideatiunea lor centrală, numai fiindcă sunt post-kantiene. O astfel de diviziune, care pare cea mai nimerită pentru E. von Hartmann, nouă ni se pare eronată, întru cât spiritualismul francez reprezentat mai ales prin Maine de Brian, prin Jouffroy, V. Cousin și Ch. Lévêque din punct de vedere estetic devine imitaționism la V. Cousin, caracteristicism la Ch. Lévêque și expresionism la Jouffroy; deși — încă odată — spiritualismul francez reprezintă cea mai desăvârșită formă a sincretismului contemporan.

„Nu știu dacă mă înșel”, zice Ch. Lévêque, „și dacă cedez prea ușor farmecului acestei filosofii, care este în același timp un discurs și un cântec, dar autoritatea lui Platon îmi impune și îi sunt cu totul discipol...” căci „între o acțiune a sufletului, — și însus sufletul nu e nici o asemănare: corpul nu seamănă cu spiritul. De aceea filosofia spiritualistă disprețuiește doctrina falsă a imitației spre a nu admite decât pe aceea a expresiunii.

Puțin mai înainte spusese, admirând realismul imitativ, că reprezentarea sculpturală... în medalii, busturi, în înfățișarea omului pe de-antregul, pe care le vedem în saloane particulare sau publice, pe piețele noastre, în cimitire, împrejurul sau în incinta chiar a monumentelor și a palatelor, nu sunt acestea principalele și cele mai demne manifestări ale sculpturii moderne?

Ca adversar al spiritualismului său este arătat panteismul în persoana lui Hegel, mai ales, ceea ce nu-l împiedică să declare împreună cu Poussin, pictorul, că pictura este ideea lucrurilor încorporate „și că” sensibile frumuseții psihologice, semnele vizibile nu se mișcă esteticeste decât în proporția puterii lor expresive.

Aci ca și la V. Cousin, se pare că e

vorba de enunțarea doctrinei expresioniste, pe care dintre spiritualiștii francezi numai Jouffroy o surprinde mai categoric, numai că expresionismul lui Ch. Lévêque nu este altceva decât o ajustare a caracteristicismului lui Hegel, pe care nu-l înțelege, fiindcă neconținut îl aprobă și-l dezaprobă asupra aceluiași puncte. Îl citează, aprobându-l când Hegel înțelege prin artă redarea unor trăsături conforme cu ideea lucrului, dar îl dezaprobă, când același Hegel susține că arta înseamnă ideea investimantată în formă sensibilă.

Pentru Ch. Lévêque artă adevărată înseamnă încorporarea unei idei, adică tocmai tema caracteristicismului, însă sfera estetică a artei plastice pentru Lévêque se reduce la alegorie, fiindcă numai acolo autorul ar reuși să fie și filosof și artist. Aceasta este descoperirea, adică invenția estetică a lui Ch. Lévêque. Nu mai vorbim de cele opt caractere ale frumosului adică: măreția, unitatea, varietatea, armonia, proporția, vivacitatea, grația și conveniența, pe care Ch. Lévêque ca și Crousay din veacul al XVIII-lea le adună și le conexează în condițiuni cu totul arbitrare, dar fiind sigur că lucrează ca veritabil spiritualist în tradiția lui Jouffroy și Cousin.

(Va urma)

SCARLAT STRUȚEANU

C. BACALU: PEISAJ

MENTIUNI CRITICE

ELENA FARAGO : Nu mi-am plecat genunchii, poeme, tiparul „Prietenii Științei”; Craiova.

Ce-ai spune, dacă, am mai vorbi câte ceva și de-a' poeziei ?

E vreme, de când, întorși de către culmile Heliconului ne-am adâncit privirea în nămolul (și nici măcar terapeutic) cotidianelor scandalului. Suficiență alarmă să sperie plutoane întregi de Don Quixhote și să izgonească în bărloagele de fildes (dacă așa este cu puțință) legiunile de poeți ai României contemporane.

Și totuși, nu numai că nu i-a imprăștiat ca pe puii de potârniche, dar i-a îndemnat și, minune a veșnicei primăveri pieride le-a atâțat cântecul și le-a adaos noi nuanțe pe aripile fanteziei.

Dacă pietrele n'au răspuns glasului, ca'n mitul lui Amphion, și dacă bestiile n'au fost cucerite încă de cântecul lui Orpheu, ceva din puterea legendei tot a mai dăimuit, căci numai așa se explică cum peste stridența jazzurilor politice și peste sarabanda excocheriilor plutește, ca fumul jertfei celei primite, ceva din aroma de pașiște însoțită de Domnul, a Duhului poeziei.

E adevărat că, mul și altul, dintre pajii muzelor urmând obiceiului pământului, au abandonat trema Polymniilor domneale și cetind în titluri de juvețe (păcate ale tinerețelor, cum spunea Costache Negruzzi) profesii bune de urmat („darurile pământului” — „Ne cheamă pământul”), au slujit diavolului în chip de șarpe, acel șarpe al tentației și desrre care se spune a fi chiar fiul noroiului.

Însă marea cohortă a slujitorilor poeziei și-a văzut de drum nesocotind defectiunile și, dacă nu ne-ar fi teamă să iscăm geloziiile, am numi spre bucuria sufletului nostru, pe cutare poet tânăr, ale cărui imnuri înfloresc dintr'o sevă tot mai fermecătoare, pe zi ce trece.

Îată pentru ce, în vreme ce judecătorii de instrucție vor fi ocupați cu clasificarea dosarelor, ar fi timpul cel mai nimerit să desprindem din raftul neîncăpător al poeziilor, pe rând câte unul, și să-i supunem — instrucție întru totul onorantă — întregitorilor critice.

Cu atât mai mult cu cât la judecata din urmă — supremul examen internațional — tot în poezi stă nădejdea că vor lua câteva puncte și că vor sta de-a dreapta Tatălui.

În orice caz d-na Elena Farago va fi printre cei aleși. Căci este în eulgerea de poeme, „Nu mi-am plecat genunchii”, atâta elocvență devoțiune, atât de umilă religiozitate din partea permanentei Magdalene robită deapururi Fiului Omului, că sentimentele — cu toată exaltarea lor păgână — apar purificate și se răsucesc ca trâmbo de smirnă, de pe jertfelnicul iubirilor dealungul albelor colonade de marmoră. Un ciudat amestec, turburător pe cât este și sincer, de a-

dorație și apostasie, de ură (iubire torturătoare, cu alte cuvinte) și de iertare, sufiu creștin, ecouri de parabolă, altoite pe frânturi de templu olimpic, fac din poezia d-nei Elena Farago o suită de imnuri pe care harpistele Domnului, le înalță la pragul cerurilor, și nu vorbim, desigur, decât de spirital acestei poezii.

Dar chiar și forma, talazul acela de sonoritate, care vine din larg, se oprește o clipă peste un colț de stâncă sau se sperie de reflexul propriei lui spume și pornește din nou, până cuprinde țărnul și se stinge într'un ultim spasm — versificația însăși descinde dintr'o sferă aeriană. Inrudită cu versificația romanțelor lui Minulescu, e interesant de remarcat prin ce se deosebește și cum feminitatea dispune ici și colo, în încheiturile acestui continuu răsuflet metric,

ELENA FARAGO

odihnitore surdine, cuiburi de repaos și de muzicalitate — o desăvârșită artă, ale cărei principii n'apar de fel la suprafață, atât de naturală și de obligator firrească este în toată a ei desfășurare.

Aminteam de „ecourile de parabolă” care s'ar întâlni în poezia d-nei Elena Farago. Ne gândeam la acele tipare și imagini, proprii oricărei poezii, dar parcă și mai mult celei feminine, atribute întâlnite în decursul tuturor ciclurilor d-nei Farago, dela „Soaptele din umbră” și până la „Soaptele amurgului”, simboluri de năvi și fântâni ce revin și în prezenta eulgere, dar cu cât întrecute!

Contesa de Noailles, frenetica poetă a „Inimii multiple” și al cărui ultim volum „L'Honneur de souffrir” este o continuă salbă de gemete, când tot trecutul ei ne deprinsese cu lirismul neînfrânat al bocitoarelor, oferă, întru aceasta, o necesară lecție. Cel mai sezisant dintre cioburile de oglindă sfărâmată, în care dolul scriitoarei își oglindește umbrele dispărute, este mica poemă a olarului persan, întrebuițat ca termen de analogie, și care în huma pe care o frământă distinge vactele și sângele celor prefăcuți în țărână. Experiența d-nei Elena Farago e de pe țărnul celălalt.

Nu un refugiu în analogie, în parabolă, în imagine, cât o evadare, o frângere a zăbrelor imaginii, un clan liric care de atâtea ori amintește clanul Salomneci. Nu imaginea pentru sine și nu, mai ales, imaginea soelu cât podoabă de destrămat în ureșul acestor golgote pasionale pe care trudește sufletul poetei.

Îată, de pildă, una din cele mai încheigate poeme din întreaga carieră poetică a d-nei Elena Farago, „Scrisoare”, — procedeu de nenunțate ori încercat până să selecteze în această desăvârșită confesiune și pe care am voi-o pentru perfecția ei, în întregime citată.

Rigorile spațiului ne oprese, iusă vom transcrie episodul tulburător și care accentuează caracterul de mister al întregii poeme, episodul așa de impresionant ca noutate, al mâinei care scrie și care se surprinde umbră :

...Și acum,
privind pe gânduri
la mâna care-ți scrie.
Mi s'a părut de-odată atât de străvezie
c'am tras-o și-am pțit-o
fără să știu ce fac...
...A fost o iulgerare din cele ce desfac
Pecețile, sub care ne dorm în suflet toate
Câte nu le știm încă,
din tot ce nu se poate
privi cu ochii vieții
decât arar
și vag,
în unele vedenii de vis,
pe câte-un prag
ce ne desparte-o viață
de alta,
Mărturia nu ne-o dă nămeni încă,
și totuși străvezia
culoare a mâinii mele
n'a fost doar o părere
de noapte petrecută
în gânduri și durere,
ci alte nopți trăite
mă-au nălcuit o mână
ce doarme n cine știe ce tână
păgână,
pe pieptul unei mumi,
de veacuri lungi...
Așa
cum va dormi ca mâine,
în raclă,

Adăogați că această viziune se intercalează în decursul unei confesiuni în pragul unui drum nesigur și plin de enigme și veți surprinde cât de halucinantă e întreaga atmosferă a poemei:

S'a luminaț odajă, dar gândurile sclave
acelorași nelăniști, îmi urmăresc, bolnave
și cobitoare,
drumul pe care stau să plec...

Ce clopot chiamă'n glasul
clipitelor ce trec?...
E poate albul crainic
ce încă nu se-oprește,
ci doar din zbor,
în treacăt,
catorgul ăscodește,
lovind ușor o sarmă
ce sbârâne prelung
în gândurile mele,
pe drumul ăsta lung,
pe care cad învinsă
deși n'am pornit încă?...?

O, marea întunecată
și nemiloasa stâncă,
ce stau să tac calea unei speriate năvi,
și-albastrul ochi de apă
răsrângător de slăvi...
Și farurile stinse...

Și tot ce nu știu încă...

Dar desigur ar trebui sa vă împărtășesc cât mai multe din așchile acestora, de inimă, sângărânde și nu știu în sgârbenită spațiului dacă trebuie să citez acea litanie de antologie „E moartă iubirea”:

E pasărea moartă
Din mine,
Din voi,
Ce trece amulțită
În mii de năruce....

sau, cel puțin fragmente, din seria de confesii: „O nouă magdalenă plânge”, „O păcătoasă serie”, „O femeie trecută vorbește cu toamna” și ale căror singure titlurile vă pot da o imagine de accentele pe cari lirismul d-nei Elena Farago le smulge coardelor simțitoare durerilor acute. Nu mă voi împotrivi, totuși, ispitei de a mai cita un fragment (o! sacrilegiul fragmentelor și melancolia disecțiilor) din ultima, din cele trei poeme, amintită și în care peisaj și suflet se topește și dau un aliaj amar ca și viața, ca și tinerețea ce trece, ca și iubirea ce, cu toate agonii, nu moare:

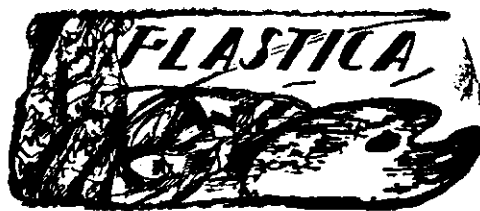
Si-acum când din durul suspin
a tot ce-a fost
n'a mai rămas în suflet
decât o vană tângă,
câci ani sunt de când ochi-mă privesc
fără să plângă
Cum îți desășuri,
Toamnă,
rustătorul rost, —
Te așteptam și astăzi ca ieri,
cu aceiași vagă
tristețe'n care nu știu dacă mai am
vreun tel, —
Căci nu mă 'ntreb
de-o viață trăită în alt fel
mi-ar fi părut mai tristă
ori mi-ar fi fost mai dragă.

...Dar iată că din glastră
o albă tufănică
se 'ntinde peste masă până pe fruntea mea, —
se 'ntinde și m'abînge
de parc'ar vrea să-mi zică
de ce te las să intri în casă peste ea....

Admirabil fir, de beteală, final, care leagă cu o rază de soare un mănunchiu de flori triste, argintie incluziune de aer într'un fildeș sumbru, tângind de absența soarelui și albinelor.

De un rafinament cu atât mai prețios cu cât e mai mascat, în forme ce descind din ritmul amplu al lui Verhaeren (pe care poeta l-a și tălmăcit, uneori, de altminteri), și cu infiltrații din obsesia refrenului popular, arta d-nei Elena Farago, realizează în lirica românească și în cea feminină în deosebi ostrovul „Cântării Cântărilor” pe sub săleile căruia, logodnica lui Salomon smulge melodii impresionante în care picură amărăciunea iubirilor fastuoase.

PERPESICIUS

INTRE SPECIFIC ROMANESC

SI

FUTURISM

— Jaluca fragodie a unui june pictor român —

XI

Prietenul meu pictor continuă astfel scrisoarea sa:

— — — — —
Despre înfățișarea boierilor, păstram încă din crudă copilărie, o amintire puternică: Într-o trăsură cu patru cai înaintași, trecu odată, prin târgul nostru, un bătrân uriaș, cu barbă albă până la brâu. Era încuruntat — și negustorii îl salutau, din ușa „bolșilor”, cu înclinăciuni adânci. L'am văzut pe urmă scoborând din pernele trăsorei, ajutat de un om de pe capră, cu ilicil înflorit. A intrat apoi într-o dugheană unde se vindeau frânghii, chiupuri cu untdelemn și rodii. Când a zis: „bine te-am găsit Jupâne Neculai!..” bolta negustorului răzbului ca de tunet. Fui cuprins atunci de teamă și admirație — ca în fața unei arătări supranaturale. Am cunoscut mai târziu alți boieri, dar nici unul nu mi-a lăsat înfipțită în simțuri impresia aceia categorică de forță și demnitate.

Boierul Manolache mi se înfățișază — spre marea mea desiluzie — sub chipul unui moșneguț mărunțel, ras de barbă și mustăți, cu obrazul palid și, pe nasul quasi inexistent, o pereche de ochelari fini, fără ramă. Ai fi zis: o pensionar fost funcționar de bancă, un mamoș, un tehnician dentist sau un chibiț, de club elegant. M'a surprins plăcut mărturisindu-mi că mă cunoaște din nume și 'mi urmărește atent progresul paletei. Dar, și mai mare îmi fu surprinderca când, după ceaiul ce ne fu servit la sosire, boierul Manolache mă luă la braț, mă trecu prin diverse ietacuri și — intrând în biroul lui, îmi arătă, în peretele tapetat cu mătasă, unul din cele mai reușite tablouri ale mele, executat acum patru ani: „Jidovul rățăitor”. Făcusem, în răstimpuri, pentru subiectul acesta, vre-o cinci variante. Boierul Manolache posedă pe cea mai îndrăzneală și pe cea mai discutată dintre toate. I-o spun asta, boierului Manolache și ochii lui cătă la mine cu pătrundere și malițiositate:

— „Tabloul d-tale are prea mari greșeli... ca să nu aibă deopotrivă și mari calități. Nu se află pe suprafața pământului nici o adevărată operă de artă, aritmetic ireproșabilă. Dacă s'ar găsi.... n'ar avea nici un preț. Ideala artei nu este perfecțiunea. Perfecțiunea este o născocire înșinerească. Ea naște din calcul și tinde să mulțumească pe mănitorii de centimetri, echere, compasuri și raportoare..

Adică pe indivizii blăstemați de soartă să-și consume flacăra vieții în com-

binarea cifrelor și satisfacerea intestinului. Indivizii acestia — fie că sfârșesc, săraci la mormânt, fie că sunt înmormântați în cavouri ce depășesc valoarea unui milion de tanagrale — trec prin viață fără să ia contact cu taina, vesnic tulburătoare, a vieții. Greșala este apanajul oamenilor cu sensibilitatea fierbinte — deci a oamenilor cu imaginația vesnic sub presiune. Un păianjen, o lăcustă, un bondar, o scorpie, un șarpe, o sepie nu sunt în stare să săvârșească greșeli. Ele rămân sclavelor disciplinate ale necesității imediate — și ale perpetuării. Stomahul, actul împreunării și progenitura este ecuația vieții lor, pe care o rezolvă cu o deconcertantă exactitudine și netăgăduită perfecțiune. „Perfecțiunea este un maximum, adică un punct mort, unde toate eforturile pot ajunge, dar unde fatal trebuie să se oprească — și să se niveleze, prin egalitate. Cuiburile de termită (fiecare din ele însemnând o culme tehnică) — sunt toate deopotrivă de perfecte.

Ai văzut un astfel de cuib, te-ai minunat de extraordinara artă a găngăniilor acelor scatofoage... nu'ți mai cere inima să mai vezi un altul. Perfecțiunea satisface până la sațiere, adică obosește.. Nu sațiere, nu oboseală cer oamenii dela artă, ci, din potrivă, răscolire sufletească, stărnire de sete și foame pentru ceea ce nu cunoaștem încă. Artă trebuie să fie o nescăcută fântână de pasiuni. Fiește... de pasiuni înalte — și nouă. Pasiunea singură stimulează cugetarea. Deacea operele fășnite din pasiune, dau cel mai mult de gândit celor ce cătă să se adape din izvoarele artei.. De gândit în bine — și de gândit în rău. Pasiunea divide, fărâmițează, descompune. Dar ea poate să și închiege, să consolideze, să betoneze, în beton fără de moarte, dorurile noastre sau răzvrătirile noastre, ale omenirii... ale omenirii întregi, de pretutindeni. Pasiune înseamnă exaltarea simțurilor noastre toate și a cugetelor noastre toate către o țintă nu totdeauna reală și realizabilă și nici odată aproape..

Ea e arbitrară, tiranică, infernal despotică. Te poate duce, deopotrivă, la victorie, ca și la dezastru. Dar te duce în totdeauna în triumf: triumful morții, al întunericului sau al luminii, al inconștienței supreme sau al supremei conștiențe. He... he... he... d-ta ești tânăr și n'ai avut încă vreme să treci prin furtunile vieții, ca mine.

Jidovul d-tale rățăitor, vezi bine, stă între — uite ici așa!.. între strachina asta cu cartofi, de Cézanne și prima schiță, în sanguină, pentru „le radeau de la Meduse” — a lui Géricault.. Suntem, din moși-strămoși, de câteva sute de ani, plugari. Ei, bine, crede-mă, n'am luat contact cu seva pământului, decât în ziua când, la o licitație publică în Paris, am făcut cunoștință cu aceste umile tubercule... pe care, în viață, nu le aveau nici odată. E, în tabloulul acesta, o așa de adâncă pasiune pentru fărână, o așa de sălbatică îmbrățișare cu brazda hrănitore, o așa de dumnezeiască aplecare către fructul sărman și prolific, atât de orb, în întunecimea adâncă a lutului... și totuși lumina de zi cu zi a săracului, la masa căruia, în zile de restricte, cartoful cald, presărat cu sare vânăță, răspândește arome delicioase în nările, transparente de ane-

mie, ale gloatei de copii flămânzi. Cézanne a făcut aici filosofie socială, fără vrerea și fără știrea lui... Dar, în definitiv, nu în această interpretare literară a mea, stă valoarea operei picturale a uriașului provansal..."

Boierul Manolache își scoase ochelarii de pe nas, îi șterse tacticos cu un pătrățel de piele de căprioară, apoi, potrivindu-și la loc, vorbi:

— „Doi meseri au izbutit, în cursul secolilor, să tulbure, să subjuge și să tiranizeze atelierelor pictorilor: Rafael și Cézanne. Primul, prin suavitatea arhitectonică a desenului său; celalalt prin pasiunea pentru materia picturală... pentru ritmul misterios — multora ineseisabil — al acestei materii picturale... Ineseisabil chiar imitatorilor lui Cézanne — și sunt puzderie, nenorociți!, până și în țara noastră... Află dela mine o banalitate: imitatorul e un specimen comod și — pentru artă — inofensiv... Dar e primejdios pentru public — fiindcă publicul savurează pe imitatori mai vârtos decât pe mesterul imitat..."

— „Ceia ce înseamnă că publicul e nerod..."

— „Perfect!... dar un nerod flămând de artă. Ca toți flămânzii el avalează astăzi cu lăcomie, de toate, fără alege-re. Măine, când foamea îi va fi potolită, va pofti și va cere mezelicuri fine. Cererile vor fi enorme și — proporțional — din ce în ce mai scăzute, oferte-le... Atunci, de abia, va începe marea catastrofă a artei: fabricile de surogate..."

N. N. TONITZA

EXPOZIȚIE

În curând va avea loc vernisagiul unei foarte interesante expoziții de planșe în desen, datorite excelentului nostru colaborator, pictorul Ștefan Dimitrescu, profesor al Școlii de Belle-arte din Iași.

În cercurile amatorilor de elită expoziția aceasta e așteptată cu o vje nerăbdare.

SCRIITORII

Al doilea volum de versuri al d-lui N. Milou, este intitulat „Fluerul lui Marsyas” și va apare în cursul lunii Octombrie.

□ Volumul „Stampe” de I. Valerian va apare la începutul lunii Octombrie.

FILARMONICA

□ Stagiunea Filarmoniceii va începe în Octombrie: Anul acesta nu va fi decât un singur concert pe săptămână în fiecare Duminică dimineată.

LA „REGINA” MARIA: Răpirea Sabinelor.

O localizare de d. P. Gusty.

Și ca orice lucrare, trecută prin mâinile așa de mestere în ale teatrului, cum le are d. Gusty, „Răpirea Sabinelor” întrunește numeroase însușiri de tehnică și de succes scenic.

Valoarea literară a localizărilor e înlocuită adesea, dacă nu chiar totdeauna prin pregnanța unui rol principal pentru un actor de mare talent.

„Răpirea Sabinelor” a procurat excelent prilej d-lui Maximilian și d-nei Mariceta Sadoveanu să fie aplaudați cu yociesie.

TEATRUL MIC sub direcția Bulfinski-Mișu Fotino.

Sunt toate indiciile, că sub noua direcție, Teatrul Mic va face însemnate progrese. Adică va face teatru mai bun, decât a făcut în primul an de încercări ușoare și de concurență exagerat tinerescă.

Teatrul Mic și-a deschis porțile cu un act de Valjean și cu „Doctorul”, sau mai exact „Doctorita” de F. Laszlo.

Actul d-lui Valjean face desigur parte dintr-o lucrare mai mare.

În cadrul unui act, cât s'a reprezentat, ca o ridicare de cortină, „Fata morgana” a reamintit excelentele calități de om de teatru, verva sprintenă, spiritul de observație și îndrăcita șarjă fină, elegantă, jesuitică, machiavelică ale d-lui Valjean. „Fata Morgana” e o schiță numai din piesa, pe care trebuie s'o facă autorul admirabilei „Ce știa satul”.

S'a jucat apoi „Doctorul” de Laszlo.

O comedie, care mi-a plăcut mult, fiindcă e alcătuită cu iscusință: are dialog interesant; are acea ironic, care scânteiază între glume ușoare și înțelegeri serioase.

Îmi îngădui să notez, că autorul acestei comedii este F. Laszlo, nu Andreas Laszlo, autorul admirabilului roman tradus și în românește „Oamenii în război” și al celui tradus numai în franțuzește de Măd. Marx, „Les hommes accusent”.

Nota aceasta o găsesc necesară, fiindcă am auzit la ieșirea din teatru pe câțiva spectatori, spunând „ăsta e cel care a scris și „Oamenii în război”.

D-na Maria Filotti a dat prilejul să fie văzută într'un rol, care-i convine așa de bine, un rol de intelectuală. Cred că nu greșesc de loc, spunând, că în atari roluri, această artistă poate să dea cât mai din plin, din puterile sale de interpretare. D-na Filotti are o fină inteligență artistică, pe care știe și vrea să o utilizeze frumos.

În rolul doctoritei, d-na Filotti a arătat un ropot de feminitate și o țesătură de intelectualitate. A dovedit imbinare de grație pavozată de distincția intelectualității.

D. Bulfinski, care are mari resurse pentru comedie, a împrumutat prestigiul unui rol.

Cuvinte foarte bune, ca totdeauna distinsei d-ne Ciucurescu-Bulfinski și aprecieri pline de entuziasm pentru d. Chanel și d-na Capustin.

B. CECROPIDE

TEATRALE

□ Teatrul „Caragiale” va reprezenta în actuala stagiune o piesă originală a d-lui Ion Sân Giorgiu.

□ Ansamblul dela Teatrul Nostru în frunte cu d-na Stanca Alexandrescu și cu d-nii Toneanu și Ghibericon va juca în actuala stagiune în sala teatrului Popular.

□ La teatrul „Mic” se repetă comedia „Ginerele d-lui Prefect” localizare de d. Paul Gusty.

□ Teatrul „Caragiale” va mai reprezenta în actuala stagiune „Viața de student”, dramă în patru acte de Leonid Andreew.

□ Compania dramatică dela teatrul „Regina Maria” va face în a doua parte a stagiunei un turneu cu „Cyrano de Bergerac”.

□ La Teatrul Național din Cluj se repetă piesa „Grigore Vodă” de Al. Dăbârlăteanu.

Piesa va fi pusă în scenă de d. V. Efremiu.

□ Teatrul Național va reprezenta în actuala stagiune, comedia d-lui Valjean „Generația de sacrificiu”.

□ Repetițiile pieselor „Inverca” și „Păpușile” vor fi reluate după premiera piesei „Cyrano de Bergerac”.

□ Teatrul Național din Cluj va reprezenta în actuala stagiune „Glauco” de „Morrrelli”.

Piesa va fi montată de d. V. Bumbăști.

□ La teatrul Mic se repetă zilnic „Ginerele d-lui Prefect”, cu d-nele Renee Annie, Annie Capustin, Silvia Dumitrescu și d-nii Bulfinski, Fotino, Giugariu, Velculescu.

□ La Teatrul Regina Maria s'a pus în repetiție comedia englezească „Musafirii familiei Bliss” ((Week-end”), trei acte de Noël Coward, traduse de d. Victor Rodan.

□ Comedia lui Shakespeare „Mult șgomot pentru nimic” va fi reprezentată în actuala stagiune a teatrului Național.

□ Compania dramatică dela teatrul „Regina Maria” va pune în repetiție „Orasul mort” de Gabrielle d'Annunzio.

□ Teatrul Național roia săptămâna aceasta matineurile de Sâmbătă cu piesa „Păianjenul” de d. A. de Herz.

□ La teatrul Național din Craiova se repetă comedia lui Caillavet și de Fiers „Amorul vechiază” și „Trandafirii roșii” de d. Zaharia Bărsan.

□ Compania dramatică de la teatrul „Caragiale” va reprezenta în actuala stagiune piesa lui Tagore: „Oficiul poștal”.

NOTITE

(Correspondență întârziată)

OFICIALITATEA ȘI
COMEMORAREA LUI HASDEU

Ziarele au înregistrat la timp, cu sobră dezavuare, absența oficialității dela serbările pentru Hasdeu, la Câmpina.

Care, ne întrebăm, în chiar aceste coloane, în ajunul comemorării, este instituția de Stat, Ministerul, Direcția, căreia îi revine obligația să se sezeze în astfel de împrejurări? Și aminteam de ministerele de Instrucție și Culte, așa cum merg lucrurile prin alte părți. (Fără să mai repetăm nota noastră penultimă, despre adevărata comemorare a personalităților culturale).

Nimic din toate acestea. Serbarea s'a desfășurat pe propriile-i forțe, suficiente ca entuziasm și competență, de vreme ce inițiativă și organizare se datorau unor oameni tineri, închinați cultului oamenilor mari, iar cuvântătorul n'a fost altcineva decât marele cărturar N. Iorga. Și totuși, oficialitatea greșeste. Pentru că n'ar fi fost prilej mai bun, pentru afirmarea acelei politici culturale în proslăvirea căreia se cheltuesc atâtea energii oratorice, azi, când Vezuviile imoralității publice amenință să sufoc și ultimul azur din noi, n'ar fi fost prilej mai bun ca mobilizarea întregii intelectualități la glasul de alarmă al oficialității, sub steagul unui adevărat erou al culturii, cum a fost Bogdan Petriceicu Hasdeu.

Va mai trece multă apă pe Dunăre și se vor mai descoperi încă mulți alfi defraudatori în cuprinsul României Mari, în toate instituțiile de Stat până să se înțeleagă și la noi rostul celor culturale pe lumea asta!

În ziua aceea, însă, posteritatea va avea să roșească și pentru cei de astăzi — afară dacă, în marea-i generozitate, nu va găsi cu cale să glumească și să arunce toată ingratitudea oficialității noastre, pe seama nenumăraților doctori din guvernul lui 1927.

Cari, precum se știe, n'au fost prea puțin scărmanăți de daracul gloriosului comemorat dela Câmpina.

GEORGE-MIHAIL ZAMFIRESCU

La ora aceasta, „Domnișoara Nastasia” tragicomedia tânărului autor va fi fost cunoscută și apreciată în rândurile cunoscătorilor de teatru.

Nu trebuie însă să lăsăm să treacă acest prilej fără a sublinia râvna emoționantă a acestui tânăr autor dramatic, care de ani de zile lucrează și-și așteaptă ziua izbânzii.

Ne amintim cu această ocazie de teatralizarea lui Alexandru Lăpușeanu, pe care ne-a schițat-o în piesa sa de debut „Cuminecătura” — ca și bucuria cu care am salutat acel prețios nerv dramatic și frumusețea acelei limbi literare, așa de personală, chiar după frumoasa retorică a lui Delavrancea.

Calități, întâlnite și'n piesa istorică „Fu poruncă dela Suceava”, ale cărei frumuseți am avut prilejul să le cunoaștem și să le așteptăm înfăptuite pe scenele noastre naționale.

„Primăvara ce s'a dus” — actul provincial pe care cetitorii noștri l-au cedit în coloanele revistei noastre, „Gazda

cu ochii umezi” — seria de schițe amare ca și esența de umanitate mizeră pe care George Mihail Zamfirescu se pare să o cunoască la sursă, „Domnișoara Nastasia”, tragicomedia din viața sufletească a suburbiilor noastre — sunt tot atâtea titluri ce vorbesc de o activitate și susținută și variată în același timp.

SOEREN KIRKEGAARD

Fragmentul privitor la „poet”, publicat în n-rul trecut al revistei, este extras din seria de maxime — **Intermedii** (în realitate, grecescul: **Diapsalmata** — intermediiile harpei) — dintr'o lucrare de la 1843 a scriitorului danez **Soeren Kirkegaard** pe care-l prezintă, în o versiune franceză Lucien Maury, în numărul pe August din „N. R. F.”.

Cele câteva maxime ce traducem trădează o serioasă înclinare către analiză înbinată cu liberul joc al unei fantazii de veritabil poet.

„Intermediile (Diapsalmata), zice L. Maury, ne dau pe față mai multe din tainele unei tinerimi hermetice, închinată vieții interioare, practicei exercițiilor spirituale, care sugerează noțiunea unui Loyola potestant, având cultul halucinatoriu al visului și al imaginației. Ele designă o epocă. Mică cetate burgheză, dar port internațional și emporiu intelectual, Copenhaga, răseruce a Europei, post avansat al scandinavismului, este, prin împrejurimile anului 1830, un activ centru de artă și de gândire, („Athena Nordului”). O beție contagioasă, venită din Germania cu filosofia romantică și întreg corolul de doctrine, poeme, sonate și simfonii, exaltă pe scriitori, pe artiști și chiar pe universitarii... etc., etc.”.

Să spicim însă din cele mai la îndemână, din aceste mostre de ironie și dialectică socratică — cum spune exegețul:

Oamenii sunt absurzi. Ei nu uzează nici odată de libertățile pe care le posedă, dar umblă după cele pe care nu le au; ei au libertatea de gândire și cer pe aceea de expresie.

Ne scriam reflecțiile cu neglijență; le imprimăm; și în decursul corecturilor succesive ne vine o sumedenie de idei. Ia-ți mâna în dinți, prin urmare, tu care n'ai îndrăznit încă să îți părești nimic; nu disprețui greșelile de tipar; a fi spirital grație lor este încă unul din feliurile cinșite de a avea spirit.

Cornelius Nepos vorbește de un căpitan care se găsea blocat într'o fortăreață, cu o cavalerie însemnată. Militarii acesta puneau în fiecare zi să se cravaseze caii ca să nu sufere de pe urma unei imobilități prelungite. La fel, și eu trăiesc în vremea asta cu un om asediat, și ca să nu mă încerc înacțiunea, plâng până mă sfârșesc.

Considerațiile mele asupra vieții n'au nici un sens. S'ar părea că un spirit răutăcios mi-a pus ochelari pe nas; una din sticle mărește după o scară monstruoasă iar cealaltă micșorează în aceleași proporții.

Timutul, zice-se, merge, viața se scurge ca și un fluxiu, etc., etc. N'am băgat de seamă: timpul e imobil și eu de asemeni. Toate proecțiile pe care le asvânt în viitor se întorc asupra-mi: când scuiș, mă scuiș în obraz.

Așa îmi împart eu timpul: jumătate dormind, jumătate vășând. Când dorm nu vîșez niciodată și e păcat pentrucă visul e cea mai înaltă genialitate.

Focul izbucnise în culisele unui teatru. Bufonul veni să anunțe publicul. Toți orezură că e o glumă și aplaudară; el stărui mai tare și ei răseră și mai mult. La fel, gîndesc eu, se va prăbuși lumea sub aplauzele oamenilor de spirit care vor crede că totul e o fansă.

E ciudat cum două situații absolute contrarii ne sugerează o reprezentare a eternității. Mă gîndesc la menocitul acela de contabil care inebună de desnaude după ce socoti într'o adunare $7 + 6 = 14$ și care din cauza asta cîrnase o casă de comerț; îl aud repetînd, zi și noapte, indiferent la toate: $7 + 6 = 14$; văd într'asta o imagine a eternității. Îmi închipuesc, într'un harem, o femeie excepțional de frumoasă: ea se odihnește, peste măsură de grațioasă, pe o sofa și nu se îngrijeste de nimic, pe Dumnezeu: altă imagine a eternității.

CUM SA CITIM

Sub titlul acesta așa de frecvent și de familiar preocupărilor noastre de toate zilele, **Emile Henriot**, curieristul literar al lui „Temps”, publică un substanțial articol, ilustrat cu exemple din istoricul librăriei franceze, așa de bogată în nenumărate ediții ale aceleiaș opere. Pentru cetitorul intrigat de problema organizării unei onorabile biblioteci, franceze, trimitem la numărul din 15 August cor. al revistei „Les Annales”, unde se află și o listă complementară de autori francezi și ediții preferabile.

Transcriem axa articolului, care ni se pare aplicabilă oricărei literaturi:

În chip practic și cu privire la cărțile cele mai importante pe care ni le-au lăsat cele patru mari secole clasice, ale noastre, mi se pare că se poate recomanda oricărui cetitor cult să adune pe rafturile lui, pentru fiecare din textele ce iubește:

1° ediția originală;

2° Ultima ediție publicată de autor în timpul vieții lui, dacă a remaniat-o; sau prima ediție colectivă publicată după moartea lui;

3° O bună ediție critică a operei complete, de preferință cea mai nouă și prezentând, grație aparatului său critic, ultimul stadiu al cestiunii pe tema feluritelor probleme ridicate de acel text.

Principii care, după cum se poate observa, nu pot fi practicate în literatura românească. Dacă pentru primele două puncte, o organizare a serviciului de anticariat, public și particular, ar aduce binefăcătoare rezultate, al treilea punct — al edițiilor critice — ne arată și inferioritatea editurii românești și caracterul plăpând al culturii noastre.

PENTAPOLIN

E C O U R I

GANDIREA

Numărul pe Iulie-August (7-8) al revistei Fundației Principele Carol se deschide cu un admirabil articol datorit scriitorului Emanoil Bucuța, secretarul Pen-Club-ului român, și se încheie cu o bogată cronică iscălită de d. Nichifor Crainic delegatul, dimpreună cu d. Mihail Sadoveanu, la congresul de ast an al pen-clubului, la Bruxelles.

În felul acesta „Gândirea” oferă (cam pe pielea ei) o minunată lecție de călătorie, am zice, și de inconștiență. (Pentru acest ultim termen, lămuriri, în alt loc).

În vreme ce d. Nichifor Crainic s'a întors din călătoria de Bruxelles cu o colecție de ciomege, pe cari le arată, e adevărat, cam de departe, d. Bucuța a adus, pentru că a și dus, acel suflet larg, și acea lucidă înțelegere, singurele cu puțință pentru zilele de azi.

Intr'adevăr rareori o cauză, a fost pledată cu mai multă strălucire de cât este în „Scrisoarea deschisă d-lui Jules Romains” pe care d. Emanoil Bucuța o tipărește în fruntea ultimei „Gândiri”.

Scrisoarea e prilejită de „impresiile din Ungaria” pe care scriitorul francez le-a tipărit în „Illustration” și este, în zilele campaniilor Rothermere, și a zarvei dela Geneva, una din cele mai succinte și mai elocvente pledoarii pentru teza română.

Dar ceace este un record chiar pentru scrisul d-lui Emanoil Bucuța, ale cărui resurse de-atâtea ori s'au dovedit ingenioase, este tactul, europenismul, demnitatea și delicatetea cu care având să doboare părerile lui Romains, îl ferește de orice jignire. E un model al genului, pentru că nu spunem nimic nou arătând că „Scrisorile deschise” sunt un gen de care s'a cam abuzat — și fără artă. Voim să cităm din această pagină de superioară literatură pusă în slujba patriei și ne și dăm seama de greutate. Pentru că părțile de artă pură nu pot fi desprinse.

În restul sumarului: *Vesperală*, poezie de I. Minulescu; începutul unui studiu *Mistica statului* de Petre Marcu-Balș; *Cronica filosofică* de Vasile Băncilă; *Însemnări* de Adrian Maniu și la pag. 163 o poezie funestă *Paparudele*, căreia îi datorăm, cu siguranță, toate ploile dezastruoase din Bucovina și Basarabia.

NICHIFOR CRAINIC, DUHAMEL, PENCLUB

Cetitorii noștri cunosc pasajii din călătoria lui Georges Duhamel la Moscova, Fragmentele spicuite până acum au dovedit aserțiunea ce făceam în notița de prezentare (atunci când nu se putea ști, cu precizie, ce va urma) că G. Duhamel este un suflet, un propagandist al „omeniei”, un pacifist, și mai presus de toate un spirit obiectiv. Restricțiile referitoare la censura în Rusia sovietică, ne-au dat deplină dreptate, după cum „dezarmarea morală” care a format tema de predilecție a reuniunilor din toamna asta la Geneva (lipsa de spațiu ne oprește să reproducem din editorialul dela 10 Sept. 1927 al oficiosului „Viitorul”, sub titlul „Rolul internațional al presei”

și unde se întâlnesc, negreșit cu alte cuvinte, aproape toate gândurile noastre) și toată schimbarea de spirit, ce se operează, că vrem sau nu, arată că cram pe drumul cel bun.

D. Nichifor Crainic este de altă părere. Fostul secretar general al artelor a călătorit la Bruxelles, la congresul internațional al Pen-Club-ului și, în calitate de membru al P. E. N.-ului, de bună seamă, odată întors, el care, (și pe bună dreptate), s'a ridicat acolo, împotriva imixțiunii criteriilor politice, ale Ungurilor, nu află altceva mai bun de făcut decât să se inversueze împotriva unui coleg al său, celui de-al doilea prezident, cum îl numește d. E. Bucuța, și printre grațiozități la adresa noastră, îi aplică lui Georges Duhamel semnul infamant: „Conrupător de suflete”.

Ar fi copilăresc să iau apărarea lui Duhamel, nici ca scriitor, necum ca gânditor politic. Nefiind membru al Pen-ului pe de altă parte, n'am să mă preocup intrucât se practică în protocolara adunare mănua de box, în locul celei de salon. Și pentru una ca și pentru cealaltă n'au decât să mă refer la scrisoarea deschisă către Jules Romains, a d-lui Bucuța, din acelaș număr al „Gândirii”, despre a cărei curtoazie d. Crainic desigur, n'a luat cunoștință.

Ași putea, să mă sezizez de o contradicție frapantă:

Un membru al Pen-Clubului nesocotește principiile călăuzitoare, însăși rațiunea de fond a unei adunări, la care participă, totuși, reprezentând scrisul românesc.

Mai la urma urmei și aceasta îi privește tot pe Dumnealor.

Însă admonestarea d-lui Nichifor Crainic din cronica (cu adevărat „măruntă”) a ultimei „Gândiri”, în timp ce ne expune opoziției publice, dimpreună cu autorul călătoriei la Moscova, se întrebă, cu alternativă nedumerire: „Să ne mirăm? Să ne revoltăm?” (de cele ce seriem noi, adică, de recomandarea ca și de creditul ce făceam lui Georges Duhamel).

Și iarăși am lăsa și această emfază să se umfle până s'o desumfla, dacă în această dilemă nu trebuie cetit altceva. D-l Crainic face parte din acea categorie de monopolizanti ai sentimentelor naționale, a căror exercitare lor singuri și-o rezervă.

Să vă mirați?! Dacă sunteți așa o fire, liber la d-vs să vă mirați. Și mirarea e un stadiu al contemplației și poate că mirându-vă, părăsiți delațiunea și reveniți la poezie lirică.

Să vă revoltați?!

Și întru aceasta două cuvinte:

Nu sunt dintre aceia cari am dezaprobat mobilizarea scriitorilor dela Marele Cartier ca și literatura pe care o confecționau. Am însoțit, cum era și firesc, și cum am făcut-o toți cei din tranșee, cu o ironie două, acele flori artificiale care aminteau așa de mult mireasma coroanelor mortuare. (Mai mult: am aplaudat, zilele trecute, cetind în gazetă, un anunț al recrutării care încorporează pe tinerii fotografi sau cinematografiști, dimpreună cu beneficii cota parte, la secțiile respective ale armatei).

Dar să ne dea voc și nouă d-l Nichifor Crainic, nouă care am cunoscut și o altfel de moarte, decât aceea literară, nouă care am arătat și o altfel de dragoste țării noastre, decât în versuri (și dacă am avea la îndemână, am cita, întru aceasta câteceva din rândurile de fier încins ale d-lui Iorga) să ne dea voc și nouă să știm ce este patriotismul și cum se practică dânsul. De gardieni mobiliizați în plutonul literaților de război, suntem sătui.

Desigur s'ar putea scrie îndelung pe această temă. Și timpul și spațiul — lipsesc. Însă mă gândesc și nu știu dacă unui român va să-i cerem monografia acestor malformațiuni sufletești sau mai curând unui Plaut pentru care a răsărit această nouă specie de Bumbomachizi Clitumestoridisarchizi.

UN PREMIU EMINESCU

Academia Română a hotărât ca Premiul Statului Eliade Rădulescu, în valoare de 50.000 lei să-l acorde în sesiunea generală din anul 1929, celei mai bune lucrări prezentate în manuscris despre: „Viața și opera lui Mihail Eminescu”.

Termenul prezentării manuscriselor la concurs este până la 31 Decembrie 1928.

SCRIITORII

□ D. G. Călinescu, ne comunică retragerea sa din redacția revistei „Sinteza”.

□ D. Aurelin Cornea și-a retras colaborarea dela revista „Sinteza”.

OPERA

□ Stagiunea Operei Române se va deschide la 1 Octombrie.

□ Opera Română va relua opera lui Puccini „Gianni Schichi”, cu baritonul Basiliu.

□ Opera originală „Nunta tragică” va fi reprezentată la Opera din Cluj cu tenorul Romulus Vrăbiescu.

□ D-na Pirraccini noua angajată a Operei Române va debuta în „Tosca”.

□ Opera Română va relua „Regele Ysului” de Lalo cu tenorul Emil Marinescu.

□ Repetițiile operii „Walkyria” la Opera Română urmează sub conducerea d-lui Alfred Alessandrescu.

□ D. Alfred Alessandrescu va începe în curând repetițiile operii „Thais” de Massenet.

REVISTA REVISTELOR

□ Cu lichidarea vacanței, colaboratorul nostru, d. Pentapolin își reia regulata redacție a revistelor, cari, unele în restanță, altele recentissime, au început să se strângă.

În numărul viitor: *Graiul românesc*, *Sinteza*, *Viața Românească*, *Transilvania* etc.

ERRATA

□ Tablourile reproduc fără specificație, în nr. trecute pag. 565 și 590, se datorează d-lui Adrian Gheorghiu și reprezintă poarta castelului brâncovenesc dela Sâmbăta de Sus, și un peisaj din loc.

□ Pentru toate cele neiscălitite în această foaie, răspunde redactorul „Universului Literar”: d. Perpessicius.